

KUJUTAV KUNST MAASTIKUS JA MAASTIKUARHITEKTUURSES PROJEKTEERIMISES PÜSSI KUNSTIPARGI NÄITEL

VISUAL ART IN THE LANDSCAPE AND AS A PART OF LANDSCAPE DESIGN BY
EXAMPLE OF PÜSSI ART PARK

MAGISTRITÖÖ

Üliõpilane: Maire Suimets
Üliõpilaskood: 176893BAAM

Juhendaja: Karin Paulus
Kaasjuhendaja: Tiina Tuulik
Konsultant: Raoul Kurvits

Tallinn 2018

SISUKORD

EESSÕNA	4
SISSEJUHATUS	6
I KUJUTAV KUNST MAASTIKUS JA MAASTIKUARHITEKTUURSES PROJEKTEERIMISES	8
1 KUNSTIPARGID.....	9
1.1 Ladonia „mikroriik“	10
1.2 Anselm Kieferi Barjaci ateljee	11
1.3 Pedvale kunstipark.....	11
1.4 Dismaland.....	12
1.5 Järeldused kunstiparkide teemal	13
2 KUJUTAV KUNST MAASTIKUS	15
3 KUNSTIPÕHINE UURIMISMEETOD	19
II PÜSSI KUNSTIPARK	23
4 PROJEKTALA AJALUGU JA ANALÜÜS.....	24
4.1 Püssi linna ajalugu	24
4.2 Püssi linn täna.....	25
4.3 Projektala	26
4.3.1 Püssi elektrijaam.....	28
4.3.2 Tuhamägi.....	29
4.4 Ühendusteel, kontaktala.....	30
4.5 Vaated.....	31
4.6 Looduslikud tingimused	31
4.6.1 Reljeef ja aluspõhi	31
4.6.2 Taimestik	31
4.6.3 Veestik.....	32
5 PROJEKTALA KUNSTIPÕHINE ANALÜÜS	33
5.1 „Rongiakna Püssi“	34
5.2 „Roostepruun ja sinine“	35
5.3 „Fööniksi mets“	36

6 PROJEKTLAHENDUS	37
6.1 Kontseptsioon	37
6.2 Lahenduse kirjeldus	39
6.2.1 Jõujaam ja Purtse jõe paremkallas	40
6.2.2 Tuhamägi ja Purtse jõe vasakkallas	41
6.2.3 Poeetiline rada	43
6.2.4 Kaasav rada	44
6.2.5 Värv ja väikevormid	45
6.2.6 Taimed	46
6.2.7 Teed, plastid	47
6.2.8 Valgustus	47
KOKKUVÕTE	49
SUMMARY	50
KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU	51
LISAD	54
Lisa 1. Projektala asukoht	54
Lisa 2. Ajaloolised kaardid	55
Lisa 3. Püssi jõujaama joonised	57
Lisa 4. Ajaloolised fotod	58
Lisa 5. Analüüsi joonised	59
Lisa 6. Fotod välitöödelt	62
Lisa 7. Fotod Püssist	63
Lisa 8. Valitud taimmaterjal	65
Lisa 9. Universaalse disaini elemente	66
Lisa 10. Väikevormid	67
GRAAFILINE OSA	68
Joonis 1. Asendiplaan M 1:2000	68
Joonis 2. Jõujaama plats M 1:500	68
Joonis 3. Lõige 1-1' M 1:1000	68

EESSÕNA

Magistritöö on kokkuvõte minu maastikuarhitektuuri õpingute jooksul omandatust, mille käigus sain teadmised ja oskused mõtestada ning analüüsida väga erineva karakteriga ruume ning ühtlasi tööriistad nende ruumide tulemuslikuks ja edukaks ümberkujundamiseks. Lõputöö koostamisse võtsin kaasa teadmise, kuidas arvesse võtta projektala ajaloolisi ja maastikulisi eripärasid, silmas pidada tänapäevaseid arhitektuuri suundumusi, arvestada looduslikke tingimusi ning kõige selle juures disainida positiivset kasutajakogemust.

Projekti jooksul otsisin õiget lähenemist stilistikas kuid veelgi enam tahtsin leida väljakutset projektala näol. Nii teema kui projektala valiku peamiseks kriteeriumiks oli soov kasutada töös kujutava kunsti tehnikatele toetuvat analüüsi. Ühtlasi soovisin töötada alaga, kus minu ideed ja projektväljund tootsid realiseerumise korral kaasa tuntava muutuse. Sarnaselt minu maastikuarhitektuuri eriala bakalaureusetöö temaga, milleks oli „Peeter Suure Merekindluse laskemoonaladude ümbruse kujundus osalises mahus“, soovisin ka nüüd tegeleda kasutusest seisevate aladega. Kaaludes erinevaid põnevaid piirkondi nagu näiteks Hara allveelaevade demagnetiseerimise keskus, Maardu keemiatehas, Raadi lennuangaaride ümbrus Tartus ning bakalaureusetööst tuttav Astangu laskemoonalaude piirkond, jõudsin otsingute teekonnal Püssi linnani. Lõplik valik langes Püssile asjaolu tõttu, et Lüganuse vallavalitsuse töötajatega kontakteerudes sain kiireid ja asjalikke vastuseid ja ühtlasi tundsin, et erinevad ideed pakuvad seal huvi.

Püssi kuvand on olnud monofunktsionaalne väike tööstuslinn, kimpus reostusega ning tänapäeval pigem kasutuses tüüpnäitena hääbuvast Kirde-Eesti linnast. Minu jaoks oli oluline märgata ja esile tuua seda rohket positiivset, mida kogesin pikkade välitööpäevade jooksul. Välitööde käigus hakkas Püssi minu jaoks avanema ja näitama oma ilu ning lõbusamat külge. Projekti oluliseks eesmärgiks sai tuua esile Püssi kordumatu kohavaim ning selle läbi pakkuda kahanevale linnale väärikut ja kohalikust pärandist tõukuvat loovat identiteeti.

Olles seni tegelenud väliruumiga väga erinevatel tasanditel, väikeaedade kujundajast linnaruumi teemadega tegeleva ametnikuni, sain kaasa võtta senised kogemused ja kasutada neid minu jaoks täiesti uues ja inspireerivas situatsioonis. Oluline oli ka kunstilise eneseväljenduse toetav jõud ning äsja saadud positiivsed kogemused Härjapea teekonna mõtestamiseks korraldatud konkursil.

Koosöös Hanna Veskega valminud projekt „Härjapea viirastus“ andis kaasa sügavama huvi kummituslike elementide kohta maastikus ning see kandus ka Püssi kunstipargi lahenduses.

Suurt tuge leidsin lahenduse koostamisel ka ajaloolistes materjalidest, tööl vanade kaartide, joonistega ja fotodega oli erialase inspiratsiooni otsimisel tähtis osa. Selle käigus selgines idee, mida soovisin lahenduses kasutada ja mida kindlasti vältida tasus.

Püssi oli projektalana tänuväärne koht, kuna seal on väga tugevalt tajuda, kuidas maastik on meie ümber pidevas muutuses ning maastikuarhitektidena töötame pidevalt teiseneva materjaliga. Vähem kui saja aastaga on sealne maastik tundmatuseni muudetud ning ka see ei ole lõplik. Samamoodi nagu tuhamägi koormaahaaval kasvas, võib see üks päev ka kahanema hakata. Miski ei ole püsiv ning Püssis on see eriti tugevalt tajuda.

Otsustasin esitada endale piisavalt suure väljakutse, kasutades töö praktilises osas paralleelselt teaduspõhisele lähenemisele ka kunstipõhist uurimismeetodit. Töös tutvustan loovuurimist lähemalt, peatun ka kunsti kasutamisel maastikus üldiselt, lähtudes isiklikel kogemustel ja muljetel. Töös olen püüdnud nii teoreetilises kui praktilises osas tugineda eelkõige isiklikel maastikega seotud kogemustel ja objektidel, mis mind maastikuarhitektina mõjutanud on.

Tänan juhendajaid Karin Paulust ja Tiina Tuulikut, kes olid suureks toeks kogu töö valmimise jooksul ning konsultante Raoul Kurvitsat ja Robert Treufeldt'i.

SISSEJUHATUS

Läbi ajaloo on kunstil olnud oluline roll erinevate ideede, ideoloogiate ja esteetiliste püüdluste visuaalse vahendajana. Kunst toimib tõlgi ja liimina väga erinevates distsipliinides, ka maastikuarhitektuuris.¹ Töö annab lühikese ülevaate kujutava kunsti ja maastiku vahelistest seostest läbi isikliku kogemuse. Samuti puudutab töö kunsti eksponeerimise võimalusi vabaõhumuuseumi tingimustes, asetatuna nii looduslikku kui inimese poolt kujundatud maastikku.

Magistritöö projektalaks on Kirde-Eestis Ida-Viru maakonnas asuv monofunktsionaalne Püssi tööstuslinn, mis viimastel aastatel on läbi teinud tõsise kahanemise. Samas on linnas rohkelt unikaalset, millega tekitada huvi linna potentsiaalses külastajas ja uues elanikus.

Töö keskendub kasutusesta seisva Püssi jõujaama ja tuhamäe piirkonnale ning pakub analüüsi tulemustest lähtuvalt projektilahenduse. Projekti üks eesmärke on leida võimalik lahendus Püssi linna kahanemise peatamiseks, tuues linna uue funktsiooni, mis on ainulaadne mitte ainult Ida-Virumaal vaid kogu Eestis – vabaõhu kunstimuuseumi. Kui meie naabritel on olemas toimivad kunstipargid, siis Eestis kogemus piirdub väiksemate skulptuuriaedade ja teemaparkidega. Kunstipargi idee on kombineeritud linna üldplaneeringuga projektalale ettenähtud puhkeala funktsiooniga. Lähtuvalt kunstipargi kontseptsioonist ja linna üldplaneeringu suunistest pakub töö välja piirkonna maastikuarhitektuurse lahendi koos toimivate funktsionaalsete tsoonide ja teedevõrguga.

Kui erinevaid kunstiteoseid on võimalik kasutada maastike ilmestajana, siis kujutava kunsti metoodikatel on oma koht ka projekteerimise erinevates etappides. Püssi projektala analüüsis kasutasin paralleelselt klassikaliste uurimismeetodiga kunstipõhist uurimist, mille metoodikast annan kokkuvõtliku ülevaate. Teksti toetavad illustratsioonid on autori töö käigus ja teooriat uurides valminud visandid. Töö lahutamatud osad on ka projekti jooksul valminud kolm suuremat, erinevates tehnikates valminud teost.

¹ Treier, H. (2010). Kunsti(ajaloo) makrotasand.

I KUJUTAV KUNST MAASTIKUS JA MAASTIKUARHITEKTUURSES PROJEKTEERIMISES

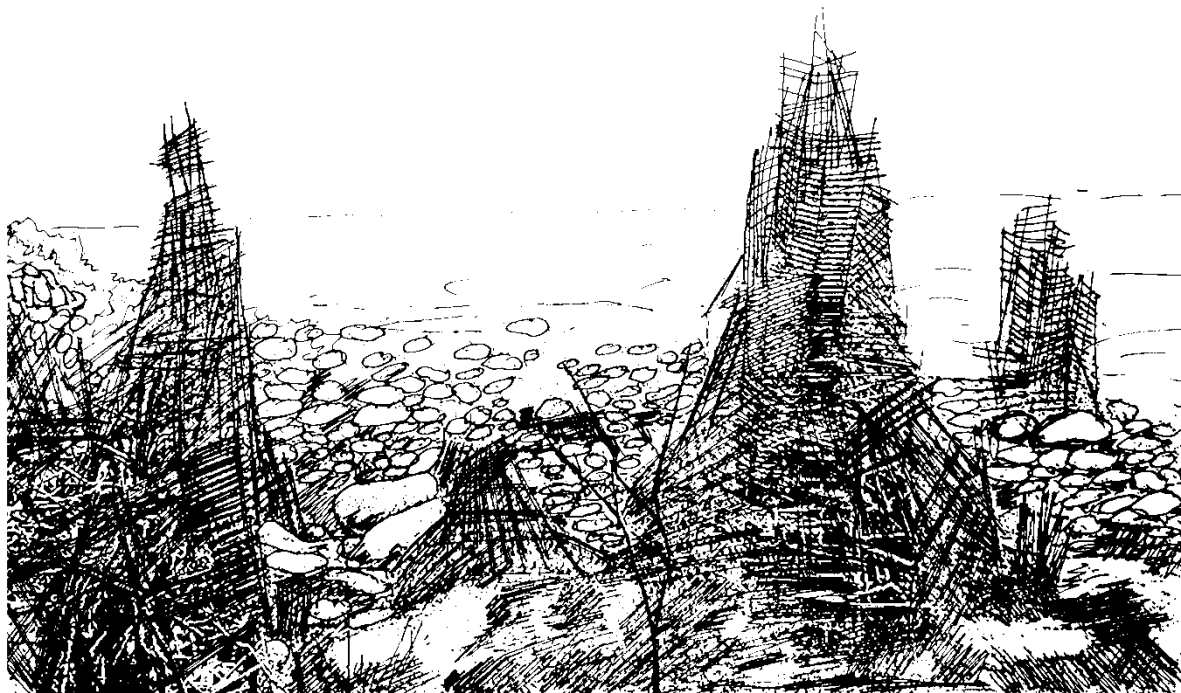
1 KUNSTIPARGID

Kunsti kasutamine maastikus on olnud pikaajaline teadlik praktika. Võime pöörduda näiteks Egiptuse tsivilisatsiooni, kus kasutati pidulikke protsessiooniteid, obeliske, sfinkse, vaaraode kujusid, propüleesid (auväravaid) muutmaks ka väliskeskkonnas liikumise tähenduslikuks ning õiged muljeid tekitavaks. Kui teatud mõttes on ka tehismaastike loomine kunsti üks alaliike, siis mõeldes kasvõi Semiramise rippaedadele, on maastiku kasutamine lõuendi või lausa materjalina pika traditsiooniga. Hiljem, eriti alates renessanssist, läks kunsti kasutamine erinevates maastikes laiemalt moodi. Nõnda olid kujudega kaunistatud palazzo´de siseõued ja linnaväljakud. Barokis, kus maastikuarhitektuur tegi läbi hiilgava tõusu, hakati väga laialdaselt kasutama püगतud skulptuure ja kunstiliselt olid kaunistatud veesülid ja purskkaevud. Veel ajateljel edasi liikudes, ilmusid inglise stiilis loodusparkidesse kunstlikud varemed. Nõnda on kunsti kasutamine olnud maastikega sügavalt läbi põimunud. Eks on ju tegelikult ka peenar või parter omamoodi kunstiteos, mis peaks andma edasi teistmoodi kogemuse kui looduslik stiihia.

20. sajandil, peale modernismi lagedust, on postmodernistlik maastikuarhitektuur rehabiliteerinud kunsti kasutamise parkides ja aedades. Nõnda võiks välja tuua omamoodi kurioossete näidetena Frank Gehry detailirohked ja keerulised skulpturaalsed hooned, mis mõjuvad linnaruumis intrigeerivalt ja Charles Jencks'i tööd, mis kasutavad pinnast kui voolimismaterjali. Läbi aegade on kunstnikud olnud huvitatud oma teoste näitamisest väliruumis. Kunstipargid ja kunsti näitamine maastikus on olnud omamoodi demokraatia väljundiks.

Enne projekteerimise juurde asumist viisin end kurssi erinevate kunstiparkidega, töötades läbi informatsiooni kümnete erinevate projektide kohta üle maailma. Leidsin rohkelt inspireerivaid ning silmaringi arendavaid näiteid. Ühtlasi märkisin enda jaoks ära selle, mida kindlasti vältida soovisin. Kunstipargi all käsitlen antud töö raames parke, radasid ja aedasid, kus vabas õhus eksponeeritakse erinevaid skulptuure, supergraafikat, installatsioone jms kas siis ajutiste näituste või püsiekspositsioonina. Teoreetilise materjali läbitöötamisega paralleelselt tegin leitud fotomaterjalidele toetudes visandeid enam muljet avaldanud kunstiparkide kohta.

Kunsti loomine väliruumi on levinud ja populaarne. Sajandeid on kollektsionäärid ja kunstnikud koondanud monumentaalseid skulptuure ja paigutanud neid loodusesse. Heaks näiteks klassikalisest skulptuuripargist on Gustav Vigelandi töid eksponeeriv Frogner Park Oslos. Käesoleva töö raames jätsin sellised kahtlemata väärivad näited kõrvale ning tõin välja mõned eredamalt ja pigem alternatiivsena mõjuvad kunsti eksponeerivad välialad.

Joonis 1. Nimise nimeline ajupuidust valmistatud skulptuuride seeria Lõuna-Rootsis Ladonias. Visandi alus: Hakan Dahlström'i foto „Nimis“ (<https://mapio.net>)

1.1 Ladonia „mikroriik“

Värvikaim leid oli kahtlemata eksperimentaalne ja ühtlasi illegaalne ettevõtmine Lõuna-Rootsis. Seal asub 1 km² suurune (tunnustamata) mikroriik, mille missiooniks on kaitsta rannaribale püstitatud ajupuidust installatsioone. 2. juunil 1996. aastal, pärast mitmeid konflikte Rootsi võimudega, kuulutas Lars Vilks mereäärse maalapi, millel paiknevad tema skulptuurid (Joonis 1), iseseisvaks riigiks nimega Ladonia. Tänapäevaks ennast selle kodanikuks registreerinud üle 20 000 inimese enam kui 100 maailma riigist. Igal aastal külastab Skåne'i maakonna põhjaosas asuvat Ladoniat üle 40 000 turisti.¹ Mis on kõnekas näitaja, kuna puuduvad sinna suunavad teeviidad ja samuti ei ole see asukoht tähistatud Rootsi ametlikel kaartidel. Seega on tänapäevaks skulptuuride seeriast saanud hoopis mässumeelsusele sümbol muidu reguleeritud ja kuulekas Rootsi Kuningriigis. Suurepärane kohapõhise kunsti näide, teosed loodud kohapeal, kasutades mere poolt kaldale uhutud materjali ning silmas pidades sealset kivist rannikut.

¹ About Ladonia. - Ladonia. (14.04.2019)

1.2 Anselm Kieferi Barjaci ateljee

Teiseks tõsist muljet avaldanud paigaks kujunes saksa kunstniku Anselm Kieferi Prantsusmaal loodud 80 ha suurune kunstistuudio, mis esmapilgul meenutab kõige enam ehk sõjajärgset linna.¹ 1992. aastal kolis kunstnik Anselm Kiefer Nîmese lähedal asuvale Barjaci. Aja jooksul laiendasid tema kodu- ja stuudiokompleks hüljatud siiditehase kohale, lisades installatsioone ümbritsevasse maastikku (Joonis 2).

Joonis 2. Anselm Kieferi ateljee välialad. „Tuikuvad tornid“.

Visandi alus: <http://www.nastymagazine.com>

Kieferi ateljee puhul ongi muljetavaldav, kuidas kunsteosed on siseruumidest orgaaniliselt laienenud ümbritsevasse maastikku, mõjudes seal loomulike ja orgaanilistena, olles ometi pigem vöörkehad.

1.3 Pedvale kunstipark

Sümpaatseks näiteks on Lätis, Kuramaal asuv Pedvale vabaõhu kunstimuuseum. Lätlased on suutnud töös hoida pidevalt rohkem kui 150 kunsteosest eksponeeriva pargi. Kunstnikke, kes osalevad muuseumi loomingulistes projektides, julgustatakse ammutama inspiratsiooni

¹ Prodger, M. (2014) Inside Anselm Kiefer's astonishing 200-acre art studio. The Guardian.

ümbristsevast keskkonnast ning kasutama selles olemasolevaid looduslikke materjale.¹ Muuseumi kontseptsioon on loodusmaastiku, põllumajandusmaastiku, kultuuripärandi ja kunsti integreerimine ühtseks keskkonnaks. Eesmärk on luua koht, kus loominguline mõte võiks nii kujuneda kui ka realiseeruda vastavalt maastikule ning lõpptulemusena muutuda selle keskkonna koostisosaks.²

Pärast Läti taasiseseisvust ostis skulptor Ojārs Arvīds Feldbergs. aastal Firckspedvale ja Brinkenpedvale mõisad ning alustas seal vabaõhu kunstimuuseumi muuseumi arendamist. Alates 2018. aasta septembrist on tegutseb Pedvale kunstipargi nime all.³ Pargi pindala ca 100 ha, kus äärmiselt mitmekesine maastik. Looduslikud tingimused loovad suurepärased eneseväljendamise tingimused kunstnikele ning võimalused korraldada näituseid, kontserte jms ettevõtmisi. Pargi kontseptsioon on loodusmaastiku, kultuuripärandi ja kunsti integreerimine ühtseks keskkonnaks.⁴ Küllastajale võimalus jälgida ka kunsti ja looduse omavahelist jõukatsumist.

„Minu arvates on vabaõhumuuseumi kõige intrigeerivamaks asjaolu, et looduses loodud ja seal aegade jooksul lagunenud teoseid ei taastata. Kui tavapärase muuseumi peamiseks tegevuseesmärgiks on kogumine, säilitamine ja propageerimine, siis Pedvales tegeldakse peamiselt loomise ja leppimisega“⁵

- Rael Artel

Tänaks on oluline osa Pedvale kontseptsioonist seotud haridusega, korraldatakse sümposiume ja õpitubasid. Hetkel võimalus kasutada kunstnike residente suvehooajal kuid tänu Euroopa Regionaalfondi programmi „Majanduskasv ja tööhõive“ raames saadud abile alustab 2020. aastal aastaringne töötav rahvusvaheline kunstnike residents tööd renoveeritud Fircks-Pedvale mõisa härrastemajas.⁶ Pedvale kunstipark on suurepärane näide eraalgatusest mis tänaseks on kasvanud avaliku ja erasektori koostööprojektiks.

1.4 Dismaland

Lõpetuseks tooksin välja ühe ajutise teemapargi, mis mõned aastad tagasi kunstiringkondades elevust tekitas. Dismaland Weston-super-Mare's Inglismaal - ajutine kunstiprojekt, mille korraldas

¹ R. Artel (2004) Keskkonnakunsti keskus kiviga visata. Loodusesõber 3/2004.

² Pedvale vabaõhu-kunstimuuseum. – Avasta Lätit

³ Art Park. - Pedvale Art Park. (12.03.2019)

⁴ Sama.

⁵ R. Artel (2004) Keskkonnakunsti keskus kiviga visata. Loodusesõber 3/2004.

⁶ Art Park. - Pedvale Art Park (12.03.2019)

tänavakunstnik Banksy, keerates pea peale arusaamise kommertslikust teemapargist ja avas mahajäetud veepargis 58 kunstniku kaasosalusel salaja ettevalmistatud *pop-up* näituse "Disneylandi piinlik väändumine".¹ Kõverpeeglis Disneyland avati 21. augustil 2015 ning suleti 36 päeva hiljem. Banksy kirjeldas seda kui "lastele sobimatut perekonna teemaparki". Banksy lõi kümme uut tööd ja rahastas näituse rajamist ise ning nimetas ettevõtmist „kunsti-, lõbustus- ja algtaseme anarhismi festivaliks". Suur nõudlus näitusepiletite järele põhjustas Dismalandi veebisaidi korduva kokku jooksmise. Arvati ka, et see on osa kogemusest ja Banksy tekitas olukorra tahtlikult, Dismalandi kogemuse iroonia osana. Sümbioos sotsiaalsest eksperimendist, kriitikast tarbimisühiskonna teemal ja kunstilistest püüdlustest. Ära ei maksa unustada ka ettevõtmise koomilist külge. Võibolla just see viimane mõttetera jäigi minu jaoks kõlama – kunst ei pea, eriti väliruumis, surmtõsine olema.

1.5 Järeldused kunstiparkide teemal

Peamised nopped kunstiparkide kohta leiduvat mahukat infot läbi töötades on järgnevalt välja toodud.

- Paigutades kunstiteose väliruumi, tekib uus "lugu", kuna kaasaraajakijaks on nüüd ka taieist ümbritsev maastik.
- Eriti põnev on kohapõhine kunst, kus maastik annabki teosele konteksti ja "lõuendi".
- Väliruumis on võimalik eksponeerida kunsti traditsioonilistest skulptuuridest suurte kohapealsete installatsioonideni. Piiravaks momendiks võib olla ilmastikukindlus, kuid vahest võib see olla hoopis osaline teose loomulikust elukaarest.
- Leidsin erinevaid lähenemisi, mida üldjoontes võiks nimetada teema-, autori ja ruumipõhisteks. Enamasti on tegemist kahe või enama lähenemise kombinatsiooniga.
- Kõikidel meie naabritel on olemas toimivad kunstipargid, ka Eesti autorite töid leidub nii lätlaste kui soomlaste kollektsioonides ning kaugemalgi. Autoriteks tooksin välja Villu Jaanisoo ja Jaak Soans.²
- Toimimise struktuuri osas nägin kahte Eestisse sobivat lahendust: Pedvales toimiv avaliku ja erasektori koostöö (*Public Private Partnership*) ning Kultuuriministeeriumi hallatava riigimuuseumi väliekspositsiooni filiaalina.

¹ Brown, M. (2015) Banksy's Dismaland: 'amusements and anarchism' in artist's biggest project yet. The Guardian.

² Jaak Soans. -Skulptorid. Eesti kunsti andmebaas.

Ühtlasi selgines, et oma tööga soovin pakkuda tänapäevast lähenemist kunstipargile, kus pean oluliseks tundlikkust kohaliku minevikupärandi suhtes ja maastikuarhitektina püüan vältida mõnikord kunstiparkidega kaasas käivat probleemi, et teosed ei haaku maastikuga. Maastikuarhitekti kavandatud töö lähenemist eristab paratamatult püüe organiseerida keskkonda laiemalt ja terviklikult.

Ühtlasi küpses erinevaid kunstiparkide näiteid analüüsides otsus Püssi projektalal vältida asjaarmastajalikkust ja nõ käsitöö tasandit. Eksponeeritud teosed peavad lisama piirkonnale vääriskust, esindama progressiivsust, julgust ja head kunstimaitset.

2 KUJUTAV KUNST MAASTIKUS

Enne projektala ja lahenduse juurde asumist tootsin välja mõned teosed või paigad, mis mind eeskujudena on inspireerinud ja mida võib vaadelda kui kunstiteost, kuid ajaloolise tõe huvides tuleb etteruttavalt mainida, et enim muljet avaldanud teoste seas on ka näiteks religioosse või industriaalse taustaga objekte.

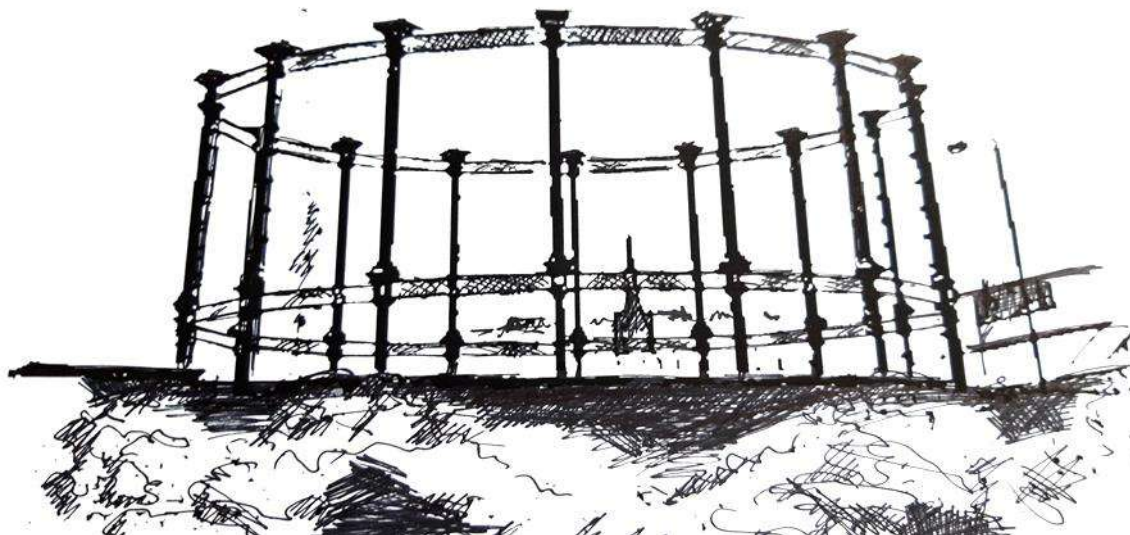
Joonis 3. Stonehenge, püstitatud 3500 aastat eKr.
Visandi alus: autori foto

Esimest korda Stonehenge'i halle tahutuid kive vaadates langesin nende lummusesse sarnaselt paljudega enne mind. Eelnevalt mul erilised ootused puudusid, teades paiga ajalugu, arvasin vaid, et see on üks neist kohtadest, mis oleks tore ükskord oma silmaga ära näha. Liikudes teiste enda suguste turistidega ümber kiviringi, hakkas aga tuhandeid aastaid tagasi rajatud installatsioon avanema hoopis ootamatu nurga alt. Ei omanudki enam erilist tähtsust, kas Stonehenge on rajatud observatooriumiks, ohvripaigaks või pühakojaks, tähtis oli hoopis ümbritsevas maastikus esilekerkiv lihtsatest vormidest moodustatud täiuslik skulpturaalne esteetika (Joonis 3). Olles tänapäeval taandatud peamiselt turismimagneti rolli, mõjub ta endiselt väärilt, justkui tänaste skulptuuriparkide iidne eelkäija.

Võrreldav kogemus on pärit hoopis teistlaadi keskkonnast – tihedast ja kiirest Londonist. Victoria-aegse tööstusrevolutsiooni omalaadsed sümbolid, gaasimahutite tugisõrestikud on tänaseks enamasti oma otstarbe minetanud, mahutid on teisaldatud ja hoonete vahele on jäänud ilma ülesandeta seisma kerged tugikonstruktsioonid. Hulgaliselt sõrestikke juba demonteeritud, mõni ootab hetkel oma järke, paar konstruktsiooni on otsustatud õnneks ka säilitada¹ ning kaitse

¹ Ram, E. (2015) Will the UK's gasholders be missed? BBC News 09.02.15

alla võtta¹ Suurlinnas, tihedalt üksteise kõrvale pressitud hoonete vahel mõjuvad terrassõrestikud kergete ja pitsiliste maamärkidena. Selge ja lihtne vorm asetatuna tihedasse linnakeskkonda, annab kohale uue põneva identiteedi (Joonis 4).

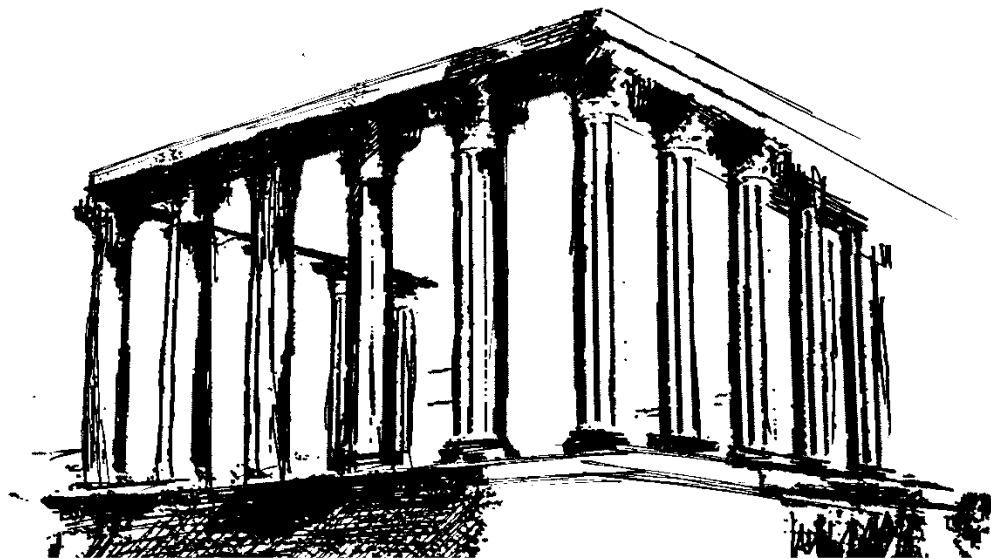

Joonis 4. Gaasihoidla nr 8 tugisõrestik King's Crossis Londonis, ehitatud 1850.

Visandi alus: autori foto

Väga varasest noorusest oli minu jaoks röömsa paiga kehastuseks Peterburi eeslinnas asuv Peterhofi lopsakas barokkpark. Mängulise toreduse keskel jalutades möödusid mitmed lapsepõlve suved. Võrratud vaated, ootamatult pritsivad purskkaevud jm oli põnev, kuid alati oli üks koht, kuhu tahtsin lõpuks pargis jalutades välja jõuda. Klassitsistlikus stiilis Lõvi-purskkaev oma selgete joonte ja kargusega kerkis kogu pargist minu jaoks esile. Suursuguste alleede, kullatud kujude ja kõlblatud teeradade maailmas oli justkui aken ühte teise maailma. Kargesse, rahulikku ja põnevasse. Nüüd hiljem olen aru saanud, et Lõvi-purskkaevu teistsugune temperament lõi minu jaoks uue ruumikvaliteedi, uued seosed ja mälestused, mis erinesid ülejäänud pargist.

¹ History. - Gasholder no. 8. (07.05.2019)

Joonis 5. Sihvakas sambad ja selged vormid – esteetika, mis võlub ka Lõvi-purskkaevu juures. *Visandi alus: Aires dos Santos*

Tulles kodusse Eestisse, on kõige tugevam mälestus teljel maastik ja kujutav kunst, hoopis eriline. Tegemist oli nähtamatu kuju või skulptuuriga, mis mingitel kummalistel põhjustel pidi olema maetud tuttava pere suvekodu lähedal asuvasse lepikusse. Loomulikult käisime lastena korduvalt seda ka otsimas, ikka täiskasvanute teadmata. Maha varisenud puutüved, sammaldunud kivid ja iga muhk rohu sees tundus olevat just see õige. Hiljem, elades juba taasiseseisvunud Eestis, selgus ka loo taust. Pärast Vabadussõda Eestis püstitatud rohketest mälestusmärkidest säilisid vähesed, enamus hävitati ja tihti levisid jutud, kuidas üks või teine tragi talumees suutnud osa sambast peitu viia. See, et konkreetsest lepikust ühtegi kuju taasiseseisvumise järel siiski välja ei kaevatud, pole üldse tähtis. See salapärase skulptuur andis ja annab tolele metsatukale meie jaoks siiani varju, loo ja nime.

Veel üks killuke lapsepõlvest. Harku metsas, mõisa lähedal asuvas tammikus on „Valge hobuse haud“. Küngaste vahel, suurte puude alla oli legendi kohaselt Harku mõisahärra kunagi oma lemmikhobuse hauale püstitanud obeliski. Obelisk asus kodust mõnusa rattasõidu kaugusel ja mõnda aega oli see ka „Kõige kaugem punkt kodust, kuhu julgesin minna“. Lihtne kivisammas tammede all suutis luua selge identiteediga ümbruse.

Need isiklikud mälestused on head näited, kui mitmetahuline võib olla inimese ja ruumi vaheline suhe. Kui ehitatud keskkonda võib võtta kui pigem valmis stsenaariumi, kus toimuv igapäevaelu ning inimeste käitumine on enamvähem ette määratud¹, siis sellised vaid esteetilist funktsiooni

¹ Ivanovic, G.W. People as place-making coordinate: A methodology for visualizing personal spaces

omavad elemendid maastikus annavad ruumile laiema tõlgendamisvabaduse, kohaloomesse kaastakse kasutaja fantaasia. Kui kohaks või paigaks pidada inimese kogetud ruumi¹, siis kujutava kunsti kaasamisel aitab paika luua inimese enda loomingulisus.

Paralleele võib tõmmata kunstipõhise kohaloomega, mis on tuntud lähenemine elustamist vajavate linnapiirkondade arendamises, kus eesmärgiks nii klassikaline ruumiplaneerimine, kogukonna loomine kui piirkonna majanduse elavdamine. Edukad taaselustamise näited on tõestanud, et loomingulisus tõstab koha väärtust. Kunsti ja kultuuri kasutamine võimaldab rõhutada koha unikaalsust ning kasutada kunsti palju laialdasemalt kui vaid nõ traditsioonilistes kunstiringkondades.²

Tänu eelpool kirjeldatud paigakogemustele, mis mind maastikuarhitektina mõjutanud on, saadab mind täna soov luua ka ise midagi, mis annab kohale uue ja ootamatu rütmi ning hingamise. Maastiku kujundamise üheks eesmärgiks on saanud pakkuda väliruumi kasutajale lisaks praktilistele funktsioonidele ka muljeid, mälestusi, seoseid ja elamusi. Nimetatud eesmärkide täitmiseks sobib suurepäraselt kunstipargi kontseptsioon, mis annab vabamad ja mängulisemad raamid maastiku kujundamiseks ja mõtestamiseks. Nii nagu erinevad skulpturaalsed vormid meid ümbritsevas väliruumis on alati olnud olulised tähised ja identiteedi kandjad, proovin töös sarnaselt kaasata ka Püssi tootmishooneid ja tuhamäge.

¹ Edward S. Casey (1997). The Fate of Place: A Philosophical History University of California

² Creative communities and arts-based placemaking. - Project for Public Spaces (PPS). 17.04.2019

3 KUNSTIPÕHINE UURIMISMEETOD

„Maalid on vaid uuring ja eksperimenteerimine. Ma ei loo kunagi maali kui kunstiteost. Kõik nad on uuringud“

— Pablo Picasso

Kunstipõhise uurimisega puutusin põhjalikumalt kokku magistriõppe raames 2018. a kevadel toimunud maalipraktika jooksul. Dotsent Raoul Kurvitsa juhendamisel toimusid Narvas Kreenholmi saarel välitööd, kus kohapeal skitseerides ja maalides otsisime koha tugevusi, omapära ja ideid mahajäetud tehaselinnaku taaselustamiseks. Töö käigus kogesin, et kasutades klassikalise (teaduspõhise) analüüsiga paralleelselt loovuurimist, avanevad uuritava teema osas uued ja ootamatud nüansid (Joonis 6). Visandamine ja joonistamine aitas tabada koha vaimu ja erilisust, esile tuli kulunud ja teenekate tootmissaalide ilu, kummituslinna õhustik, teatraalselt ja isegi lavakujundusena mõjuvad vaated ning ootamatud vaikelud.

Joonis 6. Kreenholm. Olles pea kaks päeva joonistanud läbi Kreenholmi saare reaalsust, valmis kohapeal sõejoonistus, mis andis kõige paremini edasi selle tunde, mida saart valitsevate tehasehoonete aukartustäratav massiivsus tekitas. *Allikas:* autori foto

Läbi ajaloo on kunstil olnud roll erinevate distsipliinide visuaalse vahendajana, „tõlgi“ ja ühiskondliku „liimina“¹ ning loovuurimist kasutatakse väga erinevate distsipliinide juures täiendava tööriistana, atmosfääriteadusest kriminalistikani². Maastikuarhitektuuri puhul tundub

¹ Treier, H (2010). Kunsti(ajaloo) makrotasand. Kunst kui „tõlk“ ja „sotsiaalne liim“

² School of Art Alumni, Texas Tech University või siis Abstract Art Meets Atmospheric Science, Texas

see pigem loomuliku osana uurimis- ja loomeprotsessist. On ju maastikuarhitektuur interdistsiplinaarne eriala ja koondab endas nii ökoloogilisi, insenertehnilisi, arhitektuurilisi ja kunstilisi printsiipe.¹ Olen püüelnud õpingute jooksul selleni, et minus oleks ühtmoodi nii loomingulist kui täpselt insenertehnilist mõtlemist. Õpingute jooksul läbitud arvukad praktilised projektid on näidanud, et lahendused, mis tuginevad vaid „kunstile” või „teadusele”, ei anna enamasti parimat võimalikku tulemust ja ideaalis võiksid kunstipõhine uurimine ja teaduspõhine lähenemine olla nii projektala analüüsis kui hilisemas kujundusetapis paralleelselt kulgevad ning ühtmoodi olulised ning üksteist täiendavad meetodikad. Enda jaoks loovuurimist sõnastades jõudsin definitsioonini, mis selgelt ja lihtsalt nimetab loovuurimiseks „igasugust sotsiaalset uurimust, mille metodoloogia sisaldab kujutava kunsti põhimõtteid”.² Erinevad kunstilised meetodid võivad aidata uurijal avastada probleeme, mis muidu oleksid võibolla tähelepanuta jäänud. Kunstipõhine uurimistöö on noor, avatud distsipliin, mis viib pidevalt uute avastusteni.³ Ka senisele isiklikule kogemusele toetudes väidan, et lisaks uuele infole, mis loovuurimine annab, on see ka oluline tööriist, et säilitada loovat mõtlemist ja loomingulisust kogu projekti vältel. „Koduvaldkonna-väline” lähenemine aitab kaasa originaalsete ja uuenduslike lahenduste leidmisel ning anda vastused küsimustele, millele tekstid, numbrid ja faktid (täielikult) vastata ei oska.

Kunstipõhise uurimise teemal vaata ka:

- **Butler-Kisber, L.** (2008). Handbook of Arts-Based Research
- **Creswell, J.** (2003). Research design: Qualitative, quantitative and mixed method approaches.
- **Davis, D.** (2008). Collage inquiry: Creative and particular applications. Learning Landscapes, Handbook of the Arts in Qualitative Research. Perspectives, Methodologies, Examples, and Issues.
- **Mlicka, A.** (2007). Painting Architecture: Towards a Practice-Led Research Methodology.
- **Vaughan, K.** (2005) Pieced together: Collage as an artist's method for interdisciplinary research.
- **Piibe Piirmaa. (2015)** “Hübriidsed praktikad. Kunst ja teadus loomepõhises uurimistöös.”

Tech University, Discoveries

¹ IFLA/UNESCO maastikuarhitektuuri hariduse harta, 2012

² Gwenda van der Vaart, Bettina van Hoven & Paulus P.P. Huigen. Creative and Arts-Based Research Methods in Academic Research. Lessons from a Participatory Research Project in the Netherlands, pt 2.

³ Varto, J. (2018). Artistic research: What is it? Who does it? Why?

Sarnaselt maalipraktikal saadud kogemusele kasutasin ka Püssi projektalal kunstipõhist uurimist - paralleelselt klassikaliste uurimismeetoditega vaatlesin paiga ajalugu, loodust, reljeefi, sotsiaalseid aspekte, arhitektuuri läbi kunsti. Kunstipõhine uurimine võib toetuda väga erinevatele kunstiliikidele muusikast tantsuni. Püssi projektala puhul soovisin kasutada selliseid kujutava kunsti tehnikaid nagu kollaaž, akrüülmaal ja joonistamine, vajadusel neid omavahel kombineerides. Saadud tulemusi kasutasin töös täiendava infokihina. Igasugune lisainfo võimaldab paremini mõista ja esile tuua projektala unikaalsust ja potentsiaali. Järgnevalt lühidalt kasutatud kunstitehnikatest.

Kollaaž

Kujutava kunsti kõige rangemate määratluste kohaselt on kollaaž pärit prantsuse keelest (*collage*) ning tähendab „liimitud“.¹ Kollaaž on visuaalne kujutis, kus erinevate vormide, materjalide ja allikate kokkupanekul on loodud tervik. Kollaaž võib sisaldada lõuendile või muust materjalist alusele liimitud ajalehe väljalõiked, paberit, fotosid (ka manipulatsioone), uurimisobjektilt leitud erinevaid esemeid ja looduslikke materjale jne.² Kollaaž on väga paindlik ja võimaluste rohke tehnika, mida on uuringutes võimalik kasutada näiteks olemasoleva olukorra “peegeldajana” ning ideede genereerimise viisina.³ Kollaaži puhul meeldib mulle väga võrdlus kirjandusest tuntud vabakirjutamise meetodiga (free writing), mis ületab lineaarseid piire ja kirjaliku teksti loogikat. Sarnaselt võimaldab ka kollaaž tehnikat kasutades esile kerkida peidetud sisemisi seoseid ja alateadlikke mõtteid.⁴

Akrüülmaal

Akrüülvärvid on tänuväärne kunstipõhise uurimise vahend, neid on kerge kasutada ja värve saab kanda otse erinevatele alustele, nagu lõuend, puit, metall või klaas. Kuna kuivavad kiiresti, on neid vajadusel võimalik kasutada ka välitingimustes. Lisaks on akrüülvärvid mitmekülgsed, neid on saab kasutada nõ otse tuubist, veega lahjendatult ning segatuna erinevate struktuuri andvate pastadega.

Joonistamine

¹ Vaughan, K. (2005) Pieced together: Collage as an artist's method for interdisciplinary research.

² Delft Design Guide | Part 2 | Creating a Design Goal | Collage Techniques

³ Butler-Kisber; Poldma (2010) The Power of Visual Approaches in Qualitative Inquiry: The Use of Collage Making and Concept Mapping in Experiential Research., pt 3. Journal of Research Practice 6/ 2

⁴ Sama

Kui nii kollaaž kui ka akrüülmaal on "noored" 20. saj. kunstitehnikad, siis joonistamise ajalugu algab paleoliitikumi koopajoonistega. Joonistamine on olnud lääne kunstis kunsti-õpetuse põhialus ja nurgakivi ning peamine kavandamise vahend.¹

„Joonistamine on pretensioonitu abimehena olnud alati suurte meediate teenistuses, töötanud halli hiirena elegantide toas.“

— Anu Juurak

Loovuurimist alustasin erinevate visandite tegemisega projektala erinevate vaadete, huvitavate detailide ja välitöödel tekkinud mõtete ning emotsioonide üles tähendamiseks. Joonistamine ning visandamine toimus kogu välitööde vältel ning paralleelselt traditsiooniliste andmete kogumisega. Hiljem visandeid üle vaadates tegin valiku, milliste töödega edasi minna ja millistesse elementidesse süveneda. Valimine toimus täiesti subjektiivse hinnangu alusel, enam meelde jäänud või muljet avaldanud detaile kasutasin põhjalikumate joonistuste ja maalide koostamisel. Osa visandeid aga liikus kohe lahenduse etappi ning olid abiks väikevormide vms kujundamise juures.

¹ Joonistus läheb moodi! II. Sirp 01.09.2006

II PÜSSI KUNSTIPARK

4 PROJEKTALA AJALUGU JA ANALÜÜS

Magistritöö projektala otsides soovisin leida piirkonda, mis pakuks väljakutset ja ühtlasi oli minu jaoks oluline töötada alaga, kus minu ideed ja projektväljund tootsid realiseerumise korral kaasa tuntava muutuse. Kaaludes erinevaid piirkondi, langes valik Püssi linnale. Püssit teatakse kui monofunktsionaalset väikest tööstuslinna, kimpus reostusega ning tänapäeval pigem kasutuses tüüpnäitena hääbuvast Kirde-Eesti linnast. Minu jaoks oli oluline märgata ja esile tuua positiivset. Pikkade välitööpäevade käigus, kui Püssi hakkas minu jaoks avanema, avastasin rohkelt esiletoomist väärivat ja positiivset. Projekti oluliseks eesmärgiks sai tuua esile Püssi kordumatu kohavaim ning selle läbi pakkuda kahanevale linnale väarikust ja kohalikust pärandist tõukuvat loovat identiteeti. Purtse jõgi, Püssi paisjärv, muljetavaldavate mõõtudega tuhamägi ning postindustriaalse õhustikuga alad sobisid suurepäraselt kunstipargi kontseptsiooniga. Massiivne maastikus domineeriv tuhamägi mõjub ise ümbritsevas maastikus skulptuurina, tehes ülesande ühteagu lihtsamaks ja keerulisemaks.

4.1 Püssi linna ajalugu

Püssi linn asub Ida-Viru maakonna lääneosas, Purtse jõe ida ja Kohtla (rahvasuus Roodu) jõe läänekaldal, ca 7 km kaugusel Tallinna-Narva maanteest lõunas (Lisa1, joonis 1). Maakonnakeskus Jõhvi asub 30 km kaugusel ja 4 km kaugusel asub Kiviõli linn.¹ Püssi kuulub Lüganuse valla koosseisu, linna läbib Tallinna-Peterburi raudtee.

Püssit kui maakohta mainiti esmakordselt aastal 1472 (Püsz), samuti on tuntud rootsipärane Pübz-i nimetus. Tol ajal oli Püssi alev raskesti läbitav soine maa-ala. Püssi alevile pandi alus 1869. aastal alustatud Tallinn – Sankt-Peterburgi raudtee ehitamisega.² Asula aga hakkas raudteejaama juurde tekkima 1920. aastail ning hoogsalt laienema Eesti Vabariigi taasiseseisvumisel. Koos asula arenguga hakati kasutama Purtse jõe äärset piirkonda. Püssi esimeseks tööstusettevõtteks oli Püssi mõisa saeveski Purtse jõe kaldal, veskini viis eraldi raudteeharu. Asulas töötas tellisetehas, sae- ja jahuveski, nahaparkimis- ja mehhaanikatöökoda, vorstivabrik Elektri jõujaama rajamisega 1937. aastal muutus ümbrus tundmatuseni. Lisaks jõujaamale ehitati erinevad abihooned, üle jõe

¹ Püssi linna ARENGUKAVA aastateks 2003-2018

² Püssi. - Eestimaa rongid.

rajati raudteega sild, millega tuhk teisele poole jõge ladustati.¹ Alates 1923. aastast kuni 1939. aastani kuulus Püssi asula Püssi valla piiridesse. Aastal 1954 sai Püssi aleviks tolleaegse Kiviõli rajooni territooriumil ning allus administratiivselt Kohtla-Järve linnale.² 1993. aastal sai Püssi linnaõigused.³ 2013 a. kohalike omavalitsuse valimiste järel ühines Püssi linn Maidla ja Lüganuse vallaga ja lakkas olemast iseseisev omavalitsusüksus.

Püssi võib tinglikult jagada kaheks:

- vanem osa, kus valdavalt madalhoonestus, suhteliselt hästi säilinud 1950. aastatel ehitatud tüüphooneid (kultuurimaja, saun, söökla ja korterelamud), endine Püssi elektrijaam (korstna kõrgus 72 m) ja Purtse jõe vasakul kaldal asuv tuhamägi;
- Lüganusepoolne osa, mis hoonestati peamiselt 1980. aastatel kolmekorruseliste korterelamutega (Lisa 1, joonis 2).⁴

Raudtee jagab Püssi linna omakorda kaheks funktsionaalseks tsooniks: raudteest põhja poole jäävad valdavalt elamud ja lõuna pool paiknevad valdavalt tootmismaad. Tänapäeval on Püssi linna pindala 2,1 km². Linnas elab 1. jaanuari 2015. aasta seisuga 992 inimest.⁵ Püssi linnas töötab puitplaatide tehas Repo. Repole kuulub endine Püssi jõujaam ja tammisild.

4.2 Püssi linn täna

Püssi linna näol on tegemist tüüpilise monofunktsionaalse tööstusasulaga, mis on sotsiaalselt väga haavatav, kuna sõltub väga tugevalt ühest ettevõttest – Repo vabrikust. Puitplaadivabrikus on palgal mõnisada inimest, kuid kaudselt annab tehas tööd veel tuhatkonnale töötajale keemia, metalli, metsanduse ja transpordi vallas. Omavalitsusjuhtide sõnul seaks ettevõtte tegevuse lõppemine linna sotsiaalkatastroofi äärele.⁶

¹ Tutvustus ja asukoht. - Lüganuse Vallavalitsus. (02.02.2019)

² Sama

³ Püssi. – Virumaa omavalitsused (02.02.2019)

⁴ Püssi linna soojusmajanduse arengukava 2016 – 2026. Lk 7

⁵ Sama

⁶ M. Luukas. Linnade kasva(ta)mine väiksemaks. U nr 14.

Püssi üldplaneeringu kohaselt on linna linna suurimaks probleemiks elanike äraminek linnast, tegu on kahaneva linnaga. Aastatel 2000-2010 oli Püssi suurimate kahanejate seal, elanike arvu langus jäi 20-29% vahele.¹ Kahanemise trend on jätkunud, kui 2013. aasta rahvaloenduse kohaselt elas Püssis 1 089 elanikku, siis 2015. aasta seisuga oli see arv 992. Elanike hoidmiseks peaks linn pakkuma kvaliteetset elukeskkonda, töökohti, konkurentsivõimelist haridust lastele jne.² Kuid oluline on ka linna eristumine teistest Kirde-Eesti hääbuvatest tööstuslinnadest. Kunstipargi rajamine avaks linna hoopis uuele turule ja uutele huvilistele. Kunstipargi rajamine aitaks luua linnale uue atraktiivse kuvandi. Uute töökohtade loomine ja täiesti uue tööstusharu toomine linna vähendaks selle sotsiaalselt haavatavust.

4.3 Projektala

Projektala suurus on 246620 m² ning hõlmab Püssi linna lääneosas asuva Püssi jõujaama ja tuhamäe piirkonda ning väiksemat, tuhamäega külgnevat valla piiridesse jäävat ala (Lisa 1, joonis 2). Ala piirneb lõunast Tallinn-Narva raudteega, läänest Männiku teega, põhjaküljel on piiriks Energeetika tänav. Kirdekülg piirneb Kalevi ja Kooli tänavaga, hõlmates ka Kooli tänaval asuva Jõujaama mälestuskiviga haljasala. Ala läbib Purtse jõgi jaotab piirkonna kaheks: idakaldal asub jõujaama territoorium, park mälestuskiviga ja endine motopalli plats ning länekaldal on tuhamägi, haritav põllumaa ja suhteliselt looduslik ala. Energeetika tänava sild-tammi paisutamisel on tekkinud Püssi paisjärv. Püssis omal ajal silmailu pakkunud, kuid tänaseks amortiseerunud ja lagunenud vana purskkaevu asemele on rajatud haljasala mälestuskiviga Püssis põlevkivil töötanud elektrijõujaamale (Lisa 7, joonis 2).

Tabel 1. Projektalale jäävad maaüksused

Jrk nr	Katastritunnus	Aadress	Sihtotstarve	Pindala
1	64501:001:0014	Energeetika tn 8, Püssi linn	Transpordimaa 100%	955 m ²
2	64501:001:0026	Tuhamäe, Püssi linn	Üldkasutatav maa 100%	125613m ²
3	64501:001:0029	Kooli tn 1, Püssi linn	Tootmismaa 100%	21836 m ²
4	64501:001:0050	Energeetika tn 13, Püssi linn	Jäätmehooldamaa 100%	9760 m ²

¹ M. Luukas. Linnade kasva(ta)mine väiksemaks. U nr 14.

² Püssi linna üldplaneering. Lk 14

5	64501:002:0072	Purskkaevu, Püssi linn	Üldkasutatav maa 100%	7406 m ²
6	43701:004:0217	Männiku tee 1, Lüganuse alevik	Elamumaa 100%	18281 m ²
7	43701:004:0184	Tuhamäe, Lüganuse alevik	Maatulundusmaa 100%	23618 m ²
8	-	-	Endine motopalli ala	19445 m ²

Projektala puudutav väljavõte Püssi linna üldplaneeringust:

Puhkealaks on planeeritud Purtse jõe kallas koos tuha ladestusala ja seda ümbritseva alaga. Linna keskuse poolt on juurdepääs puhkealale kavandatud üle Purtse jõe rajatava jalakäijate silla, teine juurdepääs puhkealale on kavandatud Lüganuse – Oandu - Tudu maanteelt. Parkimisvõimalused on planeeritud nii maanteelt rajatava juurdepääsu äärde kui ka Purtse jõe idakaldale - olemasolevale vanale kardirajale. Puhkeala tuleb siduda ka kergliiklusteedega. Planeeritava puhkeala reljeefi saab ära kasutada näiteks suusa- ja mägijalgrataste radade kavandamiseks. Samuti võib kavandada võimalusi näiteks vabaõhuürituste korraldamiseks, rulluisutamiseks, petanki ja minigolfi mängimiseks, lastemänguväljakute rajamiseks, pinke istumiseks jne. Vaated Purtse jõe kaldale tuleb avada. Puhkeala rajamiseks tuleb koostada maastikukujundusprojekt. Planeeritud puhkeala valmimisega on tagatud linnaelanikele mitmekülgseid puhketegevusi pakkuv atraktiivne keskkond.

Kui teisi lähedal asuvaid poolkoksimägesi on hakatud kasutusse võtma, maastikke taastatakse uushaljastusega jne, siis Püssi on seisnud pikalt kasutuseta. Tuhamäel on aegajalt üritusi korraldanud seiklussportlased¹, iganädalaselt satub mäele seikleijaid, kes suurepäraselt vaadet käivad nautimas. Ida-Virumaa Spordiliit on mäel korraldanud võitlusi jalgrattakrossis² ning Lüganuse valla andmetel on kohalikud noored soovinud mäele rajada motokrossirada.

Püssi jõujaama ümbrust käsitles teiste objektide seas ka postindustriaalsete piirkondadega tegelev ideeprojekt „Tsoon“, mille autoriteks Raoul Kurvits jt.³

¹ Romanovitš, G. (2012). Seiklussportlased vallutasid tuhamägesid. Põhjarannik

² Püssi tuhamäe jalgrattakross. -Ida-Virumaa Spordiliit. 20.08.2010

³ Viilup, K., Lõvi, S. Raoul Kurvitz projektist "Tsoon": tahame kujundada post-industriaalse teemapargi. ERR 26.09.2017.

Kohalikud põllumeestel on idee kasutada Püssi tuhka mulla pH tasakaalustamiseks. Selleks tuleb teha lisauuringuid, mis kinnitaksid tuha ohutust. Seejärel saab Püssi tuhamäe tuha viia väetiseregistrisse ning alles seejärel tohib seda kasutama hakata.¹

Kunstpargi lisaks tööstusmaastike taaskasutusse atraktiivse uue võimaluse. Jõujaama ja tuhamäe ümbruse postindustriaalne õhustik ja muljetavaldav tehnogeenne reljeef sobivad suurepäraselt kaasaegse kunsti eksponeerimiseks.

Jõujaama hoones on võimalik eksponeerida teoseid, mis välitingimusi ei kannata, seega on võimalik luua tingimused nii väli- kui siseekspositsiooni jaoks.

4.3.1 Püssi elektrijõujaam

Projektala olulisim ehitis on Püssi elektrijõujaama hoone, millel on olnud oluline roll Eesti energeetika ajaloos (Lisa 3, joonised 1-2). Teise maailmasõja eel oli hakanud kasvama põlevkivi tähtsus kütusena. 1924. aastal algas tähtis etapp põlevkivienergeetika ajaloos, mil põlevkiviga hakati kütma Tallinna soojuselektrijaama. Nimetatud daatumit võib lugeda põlevkivienergeetika algusaastaks. Lisaks ehitati Põhja-Eestisse veel mitu põlevkivi põletavat elektrijaama, nagu näiteks Püssi (3,7 MW), Kohtla (3,7 MW), Kunda (2,3 MW) ja Kiviõli (0,8 MW) (Lisa 3, Joonis 1). Tol ajal oli vaid Püssi elektrijaam lülitatud üldelekturvõrku, teised olid kohaliku tähtsusega.²

Püssi jõujaama ehitustööd algasid 1936. aastal, jaam valmis 1937 (Lisa 3, joonised 1, 2). Jaamas kasutati küttematerjalina põlevkivitööstusest üle jäävaid muuks otstarbeks kõlbmatuid toorõlisid.³ Püssi elektrijaama projekteeris insener Fr. Kühle, kelle erialaks oli tehaste, elektrijaamade, sildade ehitamine. Teda loeti üheks tolle aja parimaks betooni-spetsiks Eestis. Surm tabas teda Püssi uue elektrijaama ehitamisel ja maeti Lüganeuse kalmistule.⁴

Teise maailmasõja ajal sai jõujaam korduvalt oluliselt kannatada, purustusi sai ka hulk väiksemaid ehitisi. 10. augustil 1941 lasti Nõukogude vägede poolt õhku Püssi raudteesild, purunesid kohe kõrval oleva jõujaama aknad. Katus ja seinad said kannatada suurtükimürskude tabamustest 10-12. augustil.⁵ Õnneks jäi elektrijõujaam Punaarmee poolt õhust puutumata tänu sakslaste

¹ Tuhamäest võib saada põlluväetis (2018). Postimees

² Veiser, M.L. (2017) Püssi elektrijõujaam saab mälestuskivi. Valla Sõnumid nr. 7/ 2017.

³ Sama

⁴ Insener Friedrich Kühle maeti. (1936). Uus Eesti, nr. 237

⁵ ERA.R-132.1.249. Kirjavahetus Eesti Raudteevalitsuse, Aktsia-Selts Siemens-Schuckertwerke ja Püssi

“ülesriputatud” õhutõrjeballoonidele.¹ 1942. aastal algasid jõujaama taastamistööd. Eesti elektrijaamades käisid tol ajal ulatuslikud tööd Energieversorgung Ostlandi juhtimisel, juurdeehitused ja uued katlad² sai ka taastatud Püssi jõujaam (projekti autor insener Albert Soosaar, 1942. aasta mai)³.

1944. a septembris sai jõujaam taas kannatada, taganevad sakslased õhkisid vahepeal taastatud turbiinid ja katlad.⁴ Arvestades põlevkivitööstuse elektrienergiaga varustamise tähtsust, suunati 1945. a Püssi rongijõujaam nr 81, mis hakkas tootma elektrienergiat, saades auru taastatud kateldest.⁵ Lõplikult taastati elektrijõujaam 1946. aastal Riikliku Rajooni Elektrijaama nr 3 nime all, millele allus ka Põhja Kõrgepingevõrkude Keskus. 1973. aastal seisati elektrijaam täielikult ja anti üle katlamajana Püssi Puitlaastplaatide Kombinaadile.⁶

4.3.2 Tuhamägi

Jõujaama kasutusele võtmisest alates on projektala välisilme kujunemisel suurt rolli mänginud elektri tootmisjäägid, mille ladustamise tulemusel on oluline osa alast kaetud tehnogeensete pinnavormidega. Jõujaamast transporditi põlevkivituhk vagonettidega Purtse jõe vasak kaldale. Esialgu transporditi tuhka hobustega ja tol ajal kujunes Purtse jõe kaldale umbes 10 meetri kõrgune platoo (Lisa 7, joonis 3). Kui võeti kasutusele rööbasteel liikuvad vagonetid, hakkas tuhamägi kiiresti kõrgust koguma.⁷ 1961. aastaks on tõenäoliselt tegemist juba arvestatava tuhamäega (Lisa, joonis 5).

Põlevkivituhk, eeldusel et põlemisprotsess on olnud täielik, ei sisalda ohtlikke aineid. Tuhale on iseloomulik kõrge pH (värskel ladestul enam kuni 13), kuid aja jooksul tänu happelistele sademetele see langeb.⁸

elektrijõujaamaga taastamistööde ja haruraudtee korrastamise ning isikliku koosseisu küsimuses; teatelehed Püssi jõujaamas sõja läbi hävinenud ja kannatada saanud hoonete ja nende korrastamiseks vajalike materjalide arvestamise kohta.

¹ Püssi linna arengukava aastateks 2003-2018

² ERA.R-133.1.110 Projekt über die Erweiterungsarbeiten des Maschinenhauses im Kraftwerk

³ Valk, K. (2006) "Arhitektuurielu Saksa okupatsiooni aegses Eestis aastatel 1941–1944" Eesti Arhitektuurimuuseumi teine aastaraamat. Tallinn. Lk 112

⁴ Hein, K. (1991). Viiskümmend aastat Eesti energiasüsteemi. Tallinn, lk 124

⁵ Sama, lk 125

⁶ Hein, K. (1991). Viiskümmend aastat Eesti energiasüsteemi. Tallinn, lk 127

⁷ Pae, T. (2005) Mis on Eesti kõrgeim tehismägi?. EL nr 5

⁸ Püssi linna üldplaneering. Lk 10

Kuigi enamasti räägitakse ühest Püssi tuhamäest, paikneb suurema mäe lõunaküljel ka väiksem mägi. Seda kasutati suurel määral tehtud remonditööde korral ja samuti talvel, kui põhjatormid seal raudtee umbe tuiskasid. Püssi tuhamäe kõrgus on Eesti põhikaardi alusel hinnates 63,6 m, absoluutkõrgusega 103,6 m.¹

4.4 Ühendusteel, kontaktala

- Püssi linna läbib ida-lääne suunaliselt Tallinn - Narva raudtee. Rongiga igipäas väga mugav.
- Tallinna–Narva maantee (põhimaantee nr 1) asub Püssi linnast ca 7 km kaugusel.
- Linna läänepiiril asub Lüganuse – Oandu - Tudu maantee (kõrvalmaantee nr 13103), mida mööda kulgeb liiklus Lüganuse - Maidla (Kiviõli) suunal.

Intensiivsemad liiklussuunad linnas on: mööda Kiviteed (Püssi jaama teed), Raudtee tänavat (Püssi teed) ja Maidla teed – Lüganuse - Maidla suunal ning mööda Kooli ja Energeetika tänavat üle Purtse tammisilla – Lüganuse - Kiviõli suunal. Viimane liiklussuund on linnale oluline, kuna see seob ja lühendab teed Kiviõliga. Kuid liiklussuuna takistuseks on kitsas ja ohtliku pealesõiduga tammisild üle Purtse jõe Energeetika tänaval. Kitsa ja ohtliku silla tõttu on Püssi tupiklinn suurtele bussidele ja veoautodele.²

Linna füüsilis-geograafiline asend on soodne. Püssi linn asub Kirde-Eesti tööstuslinnade piirkonnas: 30 km kaugusel asub Jõhvi (maakonna keskus), 4 km kaugusel Kiviõli, 25 km kaugusel Kohtla-Järve ja 4 km kaugusel linnast asub põlevkivikarjäär – Aidu karjäär. Linn asub Tallinn-Narva raudtee ääres ja Tallinn-Narva maanteest 7 km kaugusel. Soodsaks teguriks on ka 25 km kaugusel asuv sadam Aseris.

Maanteed, mis ühendavad Püssit Tallinn - Narva maanteega ja tööstuslinnu omavahel, on heas seisus ja võimaldavad tööstuslinnade kootööd. Kõik asendist tulevad eeldused uue suunitlusega ettevõtluse või teenuse arendamiseks on Püssi linnas olemas.³

¹ Pae, T. (2005) Mis on Eesti kõrgeim tehismägi?. EL nr 5

² Püssi linna üldplaneering

³ Sama

4.5 Vaated

Projektala on kolm olulist fookuspunkti: jõujaam korstnaga, tuhamägi ja Purtse jõgi. Liikudes projektalal ringi avanevad pea igast punktist atraktiivsed vaated ühele nendest fookuspunktidest. Atraktiivsed on vaated ümbruskonnale tuhamäelt (Lisa 5, joonis 3). Lähedalt kulgev raudtee võimaldab "rongiaknavaadet" – mööduvast rongist võib silmata nii jõujaamahoonet, tuhamäge kui selle kõrval laiuvat põldu. Tõenäoliselt kõige tuntum vaade projektalale. Maalilise jõe ja paisjärve eksponeerimiseks tuleb leida võimalused vaadete avamiseks ja vaatepunktide loomiseks mõlemale kaldale.

4.6 Looduslikud tingimused

4.6.1 Reljeef ja aluspõhi

Püssi linn paikneb maastikulise liigestuse järgi Kirde-Eesti lavamaal. Linna hõlmab ulatuslik loodekagu suunaline mattunud aluspõhjavagumus (jääjärvetasandik).¹ Maapind on tasane, looduslikud absoluutkõrgused jäävad vahemikku 38 – 41 m. Pinnakatte paksus on ca 1,5 – 2 m.

Aluspõhi – keskordoviitsiumi uhaku lademe lubjakivi - lasub oletatavasti 15-20 m sügavusel, Kohtla jõe ääres ca 5 m sügavusel maapinnast.

Tehnogeenne reljeef – aastase eksploatatsiooni jooksul tekkinud põlevkivituha ladustamise tagajärjel tekkinud tuhamäed. Suurema kõrgus on Eesti põhikaardi alusel hinnates 63,6 m, absoluutkõrgusega 103,6 m.²

4.6.2 Taimestik

Projektalal kasvava puistu võib jagada kolmeks:

- jõujaama ümbrusesse ja purskkaevu haljakusse istutatud puittaimed;
- isetekkeline puistu loodulikul pinnasel
- Isetekkeline puistu põlevkivituha ladestustel.

¹ Püssi linna üldplaneering. Lk 9

² Sama

Istutatud liikidest kohtab järgmisi liike: harilik elupuu, hõbepaju, pappel, hõbehaaba, harilik kuusk, harilik haab, halikku saart ja harilik vaher. Looduslikult kasvavad projektala lääneosas dekoratiivsed harilikud männid. Põlevkivituha ladestustel on kasvama hakanud arvukad arkukased, hallid lepad ja raagremmelgad. (Lisa 5, joonis 3).

4.6.3 Veestik

Projektalasse jäävad Purtse jõgi ja jõujaama hoone lähedal paisutatud Püssi järv. Hetkel on Ida-Virumaal käsil põlevkivitööstuse jääkreostuse likvideerimine Purtse jões, mille käigus eemaldatakse tuhandeid tonne pinnast.¹ Kava kohaselt peab töödega valmis saama 2022. aasta lõpuks. Purtse jõgi saab alguse Lääne-Virumaalt ja suubub Soome lahte. Jõe pikkus on 51 km ja valgala pindala on 810 km². Varasemalt oli Purtse jõgi üks Eesti olulisemaid lõhejõgesid. Jõe seisund on õnneks viimaste aastatega paranenud, kuid endine olukord taastunud ei ole. Purtse jõest on kavas eemaldada ligikaudu 7200 m³ reostunud muda ja pinnast. Puhastatava jõelõigu pikkus on 1,4 km. Samuti on kavas eemaldada Püssi paisjärve kogunenud ligikaudu 2500 m³ reostunud muda, mille maksimaalne paksus ulatub 1,4 meetrini.² Jääkreostuse likvideerimisega saab Püssi võimaluse kasutada jõe ja paisjärve ümbrust rekreatiivalana, ning paisjärve kaldale on võimalik planeerida ujumiskoht.

¹ Purtse jõe valgala korrastamine. - Keskkonnaministeerium. (18.03.2019)

² Sama

5 PROJEKTALA KUNSTIPÕHINE ANALÜÜS

Kujutava kunsti metoodikatele toetuvat uurimist alustasin välitööde käigus, kus paralleelselt traditsiooniliste andmete kogumisega visandasin üles huvitavamaid detaile, vaateid ning tekkinud seoseid. Joonistamine ning visandamine toimus kogu välitööde vältel ja ka hiljem, andmete süstematiseerimise ja projekteerimise etapis (Joonised 7, 8).

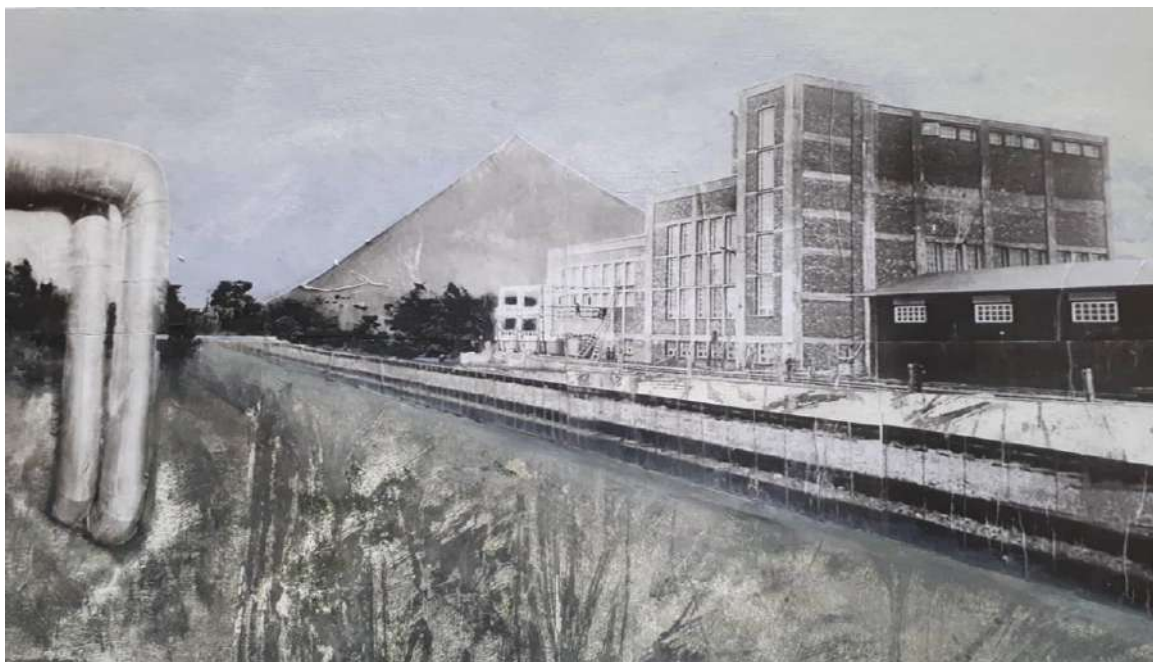
Joonis 7. Näiteid välitööde ajal tehtud skitsidest. *Allikas:* autori foto

Loovuurimiseks on Püssi tänaväärne ja palju põnevat materjali pakkuv projektala. Mahajäetud hooned, looduse pealetung tuhamäele, maaliline jõgi, paisjärv, kaunid männikud jne moodustavad suurepäraseid ja kontrastseid kooslusi. Esialgsete andmete kogumise, välitööde ja hilisema lahenduskontseptsiooniga töötamise jooksul valmis kolm suuremat tööd.

Joonis 8. „Kolm mahutit, mida enam ei ole, aga ikkagi on“ – välitööde ajal tehtud visuaalsed märkmed. *Allikas:* autori foto

5.1 „Rongiakna Püssi“

Joonis 9. „Rongiakna Püssi“. Segatehnika 80x50 cm. *Allikas:* autori foto.

Enamusele kangastub Püssi vaid sellega, mis rongiaknast näha: tuhamägi, mahajäetud jõujaamahoone (Joonis 9). Või siis teatakse kui kahanevat Kirde-eesti tööstulinn, lihtsalt üks paljudest seal kandis. Enamikele on Püssi rongipeatus, kus kunagi ei ole põhjust maha minna. Kõrguv tuhamägi ei mõju kuigi kutsuvalt, pigem tekitab tunde, et küllap on seal teisel pool rongiakent tolmune ja ebasõbralik maailm. Sellele, et ka Püssis on inimeste kodud ja töökohad, hommikuti jalgsi kooli poole rühkivad lapsed ja kõik see, mis igas teises eesti väikelinnas, tihti ei mõtiskleta. Maalilist jõge, millest rong üle sõidab, ei panda reeglina tähelegi ja Püssi paisjärvest ei ole ka ehk paljud kuulnud. Kollaž „Püssi“ valmis enne välitööde algust omamoodi eksperimendina. Tahtsin fikseerida enda eelteadmised ja arvamuse tulevast projektalast, et hiljem hinnata, kas ja kuidas arvamus töö käigus muutus.

5.2 „Roostepruun ja sinine“

Joonis 10. „Roostepruun ja sinine“. Foto, süsi, pliiats. 80x50 cm. *Allikas:* autori foto

Eelmisel sajandil projekteeritud ja tööstushoone kohta isegi elegantseks ehitatud hoone on aja jooksul teinud läbi palju muutunud ja endine elegants on praktiliselt kadunud. Sõjapurustused, taastamised, laiendamised ja funktsiooni muutus on jätnud oma jälje. Tänapäeval ootab uudistajat pudenenud värv ja krohv, roostes okastraat ja lagunenenud detailid (Joonis 10). Ometi on hoonel säilinud omapärane lummus ja lausa kutsus visandama. Hoone põhjafassaadi joonistades tulid esile kaks toredat värvi: kulumist ja mahajäetust sümboliseeriv roostepruun ja endist võimsust ja olulisust meetnutav sinaka värvi kuma. Joonistusega edasi töötades nimetatud värvid võimendusid ning omandasid minu jaoks tähenduse – olin leidnud enda jaoks Püssi värvid. Antud värve kasutasin hiljem väikevormide kujundamisel, projektjooniste vormistamisel ja isegi taimmaterjali valikul.

5.3 „Fööniksi mets“

Joonis 11. Fööniksi mets. Akrüül 60x50 cm. *Allikas:* autori foto

Liikudes Purtse jõe vasakkaldal, tuhamäe jalamil, avaldas sügavat muljet põlevkivi tuhale kasvama hakanud noor mets. Taaskord suurepärase näide, kuidas loodus vallutab kõik lõpuks tagasi kohe, inimene enam ei sekku. Kased, lepad ja remmelgad ronivad mööda mäekülge järjest kaugemale, meeter meetri haaval rühib taimestus järjest kõrgemale. Kui enne kujutasin ette, kuidas tuhamassiivi modelleerida saaks ja millised võimalused maastikuarhitektile annab tehnomaa, siis mäenõlvale kinnitunud puistu visandamise käigus mu suhtumine muutus. Tundus kohatu hakata muutma ja hävitama seda noort tundlikku metsa, mis on endale need mäenõlvad tagasi võidelnud. Metsale tekkis nägu ja nimi – Fööniksi mets (Joonis 11). Fööniksi metsast sai projektlahenduses eraldiseisev kunstipargi tsoon.

6 PROJEKTLAHENDUS

6.1 Kontseptsioon

Kontseptsiooni visualiseerimiseks olen kasutatud fotokollaažides olemasolevates kunstiparkides eksponeeritud teoseid, mis mind lahenduse kujunemisel inspireerisid.

Joonis 12 . Kunstipargi aasa-galerii. Eksponaat „Rings of Saturn“ Inge King

Allikas: Autori fotokollaaž, kajastab üht populaarsemat ja enim fotografeeritud vaadet tuhamägedele, kollaaži alus: <http://www.ut.ee/BGGM/maavara/pqlevkivi.html>

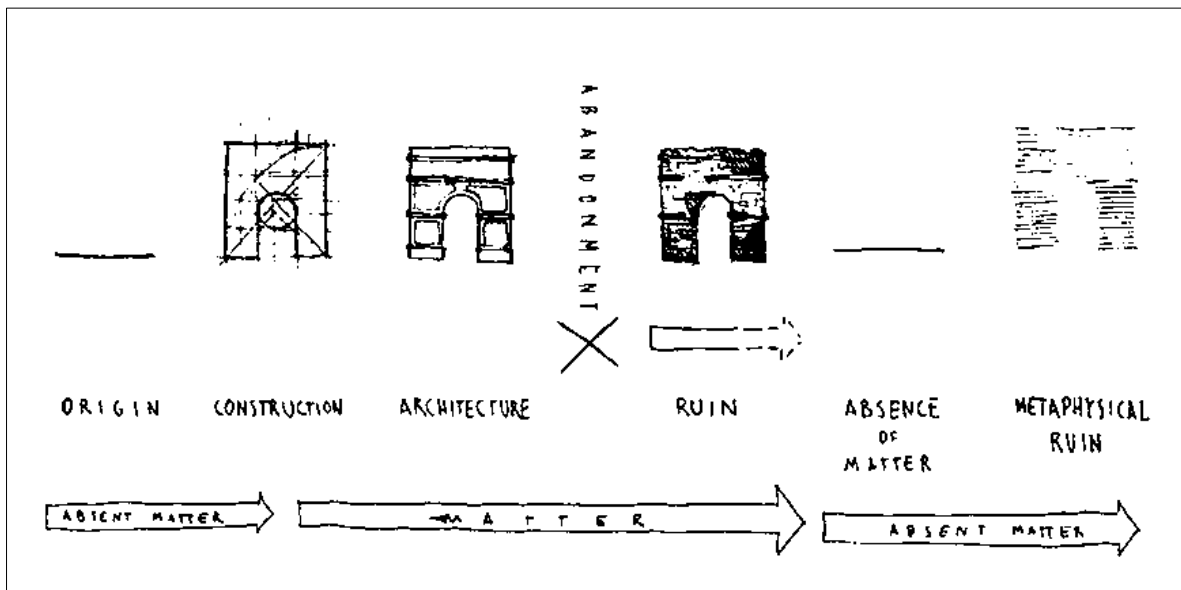
Kontseptsioon koosneb kolmest võrdselt olulisest eesmärgist:

1. Mis? Kaasaegne kunstipark Püssi linnas, kus erinevate skulptuuride, installatsioonide jms kõrval on oluline koht erilise ruumikogemuse pakkumisel. Pargis oma loomingut eksponeerivatele kunstnikele majutus ja ateljeede kasutamise võimalus.
2. Kuidas? Sulandada kunstipark olemasolevasse postindustriaalsesse keskkonda ja ümbritsevasse (osaliselt) tehnogeensesse maastikku, silmas pidades ka kohalikele elanikele olulist puhkeala funktsiooni.
3. Miks? Rõhutada ja tuua esile positiivset ning kordumatut Püssi kohavaimu ning selle läbi pakkuda kahanevale linnale väarikust ja kohalikust pärandist tõukuvat loovat identiteeti.

Kunstipark on lahendusega jaotatud kaheks tsooniks (Lisa 5, joonis 4):

- jõujaam ja selle ümbrus, aiaga piiratud ala, kus võimalik eksponeerida väiksemaid teoseid;
- Purtse jõe vasak-kaldal asuv avalik park-puhkeala.

Kontseptsiooni kujunemisel mängis olulist rolli projektala keeruline ajalugu ning asjaolu, et looduslik maastik on projektalal tugevasti moonutatud ning tõenäoliselt ootavad pea sama suured muutused veel ees: samamoodi nagu tuhamägi aastakümnete jooksul koormaahaaval kasvas, võib see üks päev ka kahanema hakata. Miski ei ole püsiv ning Püssis on see eriti tugevalt tajuda. Samuti on suured muutused läbi teinud jõujaama hoone ning seda ümbritsev hoov. Hulgaliselt rajatise viimaste aastate jooksul lammutatud, nende hulgas jõujaamast tuhamäele viiv sild üle Purtse jõe. Minevikuviirastused on üks märksõna, mida kohapeal võib tajuda: kasutuseta seisev jõujaam, endine sillakoht, kütusemahutite selgelt märgatav kunagine asukoht jne. Nägin suurepäraselt võimalust kasutada Eduardo Tresoldi meetodit kadunud ehitiste markeerimiseks ehk metafüüsiliste varemete loomiseks (Joonis 13).

Joonis 13. Vormi teekond metafüüsiliste varemeteni.

Allikas: Concept. –Eduardo Tresoldi.

Eduardo Tresoldi annab nn metafüüsiliste varemete vormi edasi metallvõrgu abil (Lisa 9). Viirastusvormidena otsustasin tagasi tuua jõujaama lähedal asunud kolm kütusemahutit (Joonis 14).

6.2 Lahenduse kirjeldus

Projekteerimist alustasin peamiste liikumissuundade, teedevõrgu ja funktsionaalse tsoneeringu lahendamisega (Joonis). Teedevõrgu lahenduses püüdsin võimalusel arvestada jõujaama territooriumil ja tuhamäe ümbruses kujunenud jalgradade ja olemasolevate teedega ning jälgisin, et projekteeritud teed oleksid loogiliselt seotud ümbruskonna liikumiskoridoridega. Kuna kunstopark ootab külastajaid, on ettenähtud ka parkimisalad. Oluline roll kahe tsooni ühendamisel on lammutatud silla asukohta projekteeritud uuel sillal.

Projektala kaks peamist tsooni erinevad kujunduslikult:

- jõujaama ümbrus, kus sekkusin kujundusse jõulisemalt;
- Purtse jõe vasakkaldal asuv (tehnogeensele maastikule taastunud) looduslähedane park-puhkeala (Lisa, joonis).

Jõujaama ümbruse alatoonid:

- jõujaama hoone (siseekspositsioon, ajakapsel, valgusteosed);
- jõujaama plats (pargi nõ esindusväljak, lisatud haljastust, sobib suvekohvikuks);
- residentsid ja ateljeed (oluline teenus, et tuua parki kvaliteetset kunsti);
- näituseplats (väliekspositsioon, teosed mis vandaaliõrnamad ja/või vajavad valvet);
- polügoon (väikene ala, kus kunstitudengid saavad töötubade raames praktilist välikunsti loomise kogemust);
- purskkaevu haljak (endise purkkaevu asukohas säilinud pargikesse tuleb vesi tagasi – näiteks iga-aastaselt muutuvate veeinstallatsioonide ja erinevate alternatiivsete purskkaevude näol).

Purtse jõe vasakkaldal asuvad alatoonid:

- tuhamägi;
- Fööniksi mets (kohapõhise kunsti loomise ja eksponeerimise koht);
- Lagendik (sobilik ala suuremate ürituste korraldamiseks);
- Männik (suletud ala eeldavad teosed);
- Aasa-galerii (teosed mis vajavad end ümber ruumi, ajutised ekspositsioonid);
- jõerand (ujumiskoht eelkõige kohalikele aga ka pargi külastajale);
- kaasav rada (läbivalt universaalse disaini põhimõtteid järgiv rada, kus liikuda ja kunsti nautida on võimalik kõigil: ratastooli kasutajal, vaegnägijal, eakamal külastajal, lapsekäruaga jne).

- "Poeetiline rada" (raskem läbida, teele jäävad kummalised takistused ja helid, võibaolla isegi mõni kõhedust tekitav element).

Joonis 14. Jõujaama plats, viirastusmahuti. *Allikas:* autori fotokollaaž.

6.2.1 Jõujaam ja Purtse jõe paremkallas

Jõujaama hoone on kunstipargis oluline roll. Olles pargi südameks, on võimalik hoones eksponeerida selliseid suuri teoseid, mis välitingimustesse ei sobi.

Jõujaama platsile lisasin uusi elemente, väikevorme ja haljastust. Olemasolev kõvakate on säilitatud kogu mahus: vana asfalt ja betoonkatend on terviklikuks sillutiseks liidetud graafilise betooni plaatidega. Sillutatud alale on ette nähtud ümmargused viirastusstruktuurid, mis meenutavad platsil asunud võimsaid kütusemahuteid (Joonis 14). Taimmaterjal on valitud toetama postindustriaalset õhustikku ja arvestab tööstushoonete ümbruse haljastamise traditsiooniga (Joonis 15).

Joonis 15. Ristik, hobuoblikas, ussikeel ja ohakas dekoratiivtaimedena. *Allikas:* autori fotokollaaž

Purkkaevu haljak säilitab oma traditsioonilise kuju. Amortiseerunud purskkaevu asukohta püstitatud mälestuskivi asemele pakun välja alternatiivse lahenduse: veega seotud skulptuur, installatsioon või mõni muu põnev ja uuenduslik lahendus, mis vahetub iga aasta. Hea väljakutse ja võimalus praktikaks näiteks kunstitudengitele.

Näituse plats ja polügoon on mõeldud väliekspositsiooni aladeks. Aiaga piiratud ja järel valve all oleval alal saab tutvustada hinnalisemaid ja/või vandaaliõrnamaid teoseid.

6.2.2 Tuhamägi ja Purtse jõe vasakkallas

Park-puhkealal kasutasin looduslähedasse keskkonda sobivaid kujundusvõtteid, ehkki tegemist on suures osas kunstliku maastikuga. Alale kujundasid toimivad teede ja radade võrgustiku, arvestades, et lisaks olemasolevale loodusele hakkavad rajad looklema ka seal eksponeeritavate teoste vahel.

Joonis 16. Kunstiparki läbib rada, mida võimalik kasutada nii lapsevankri kui ratastooliga.
Eksponaat: Anselm Kiefer „Taaruv torn“. Allikas: Autori fotokollaaž.

Fööniksi mets – tuhale kinnitunud ja seal kasvama hakanud valdavalt lehtmets. Suurepärane koht tundlikumate ja kohapõhiste teoste loomiseks ja eksponeerimiseks.

Männik - tee äärde jääv ala, väheseid kohti, kus kasvab piirkonnale enne jõujaama ehitamist omane olnud puistu.

Lagendik – vajadusel võimalik kasutada suuremate ürituste läbiviimist.

Tuhamägi – kahtlemata vasakkaldale jääva ala staar, mäge saab kasutada põnevate radade ja vaadete loomiseks. Kuna hetkel kaalutakse tuhamäe kasutamist väetisena, näen ette ka tsenaariumi tuhamäe kahanemise puhuks.

Jõerand – kohalikule elanikonnale oluline puhkevõimalus. Rohtunud jõekaldalt viib vee peale ujumiseks ehitatud puitplatvorm, kust mugav ja turvaline paisutatud jõekäärus ujuma minna.

Aas – toimib kunstipargis galeriina, kus pidevalt vahetuvad avatud maastikku sobivad teosed, vaadeldavad ka mööduva rongi aknast.

6.2.3 Poeetiline rada

Lisaks kunsti eksponeerimisele on oluline pakkuda erinevaid ruume ja erinevaid kogemusi ning selleks on maastikkuse planeeritud erineva raskusega rajad ja teelõigud

Poeetiline rada: väljakutset esitav, kohati ehk veidi hirmutavgi. Teekond lookleb maastikku paigutatud teoste ja helide vahel.

Joonis 17. Poeetiline rada: Eksponaat: Portaali, Redwood'i mets, California. *Autori fotokollaaž.*

Eraldi lõik poeetilisel rajal on vihma- ja pori rada. Eesti kliimas tuleb arvestada, et suur osa aastast on kas jahe ja/või märg. Ka sellise ilmaga võib väljas tore olla. Eriti kui kunstipargis on avastamiseks elemendid, mis vihmaga eriti toredalt esile tulevad, ehk hakkab mõni eksponaat mõni eksponaat hakkab vulisema või mõni vahetab märjaks saades värvi. Vahva on ka soovi korral valida rajalõik, mida läbides tõenäoliselt poriseks saad (**Joonis 18**). Talvel ootavad külastajat lumerada, kelgumägi ja liuväli.

Joonis 18. Vihma- ja pori rada. *Allikas:* Autori fotokollaaž

6.2.4 Kaasav rada

Kaasav rada jälgib läbivalt universaalse disaini põhimõtteid. Oluline on, et kogu park oleks ligipääsetav ka ratastoolis, vankris või toe abil liikujale (Joonis 16). On palju väikeseid detaile, mille abil saab igaüks tunda end teretulnuna: piisava vahemaa tagant asuvad puhkekohad, sobiva kõrgusega turvalised pingid, turvaline teekate jne.

Siinkohal tootsin välja Astangu Kutserehabilitatsiooni keskuse tellimusel valminud „Kõiki kaasava elukeskkonna loomise ja kavandamise juhendmaterjalis“ rõhutatud printsiibid, millel kindlasti oluline koht ka Püssi kunstipargis:

- austus – keskkond peab austama kõiki erinevaid kasutajaid, keegi ei tohi tunda end väljajäetuna ning kõigil peab olema sellele ligipääs;

- turvalisus – ligipääsetav keskkond peab olema riskivaba kõigile kasutajatele; kõik elemendid, millest keskkond koosneb, peavad arvestama eelkõige ohutust;
- tervislikkus – keskkond peab propageerima tervislikku eluviisi ja kasutust ning ei tohi olla ohuks kellegi tervisele ega põhjustada probleeme tervisehädadega kasutajatele, nt allergikutele;
- funktsionaalsus – keskkonna esmane funktsioon peab olema tarbitav kõigi poolt ilma probleemideta;
- arusaadavus – kõik kasutajad peavad suutma orienteeruda keskkonnas ilma suurema pingutusega, seetõttu peab informatsioon olema selge ja asjakohaselt paigutatud;
- ilu – kaunist keskkonda on alati parem kasutada

Kaasavas elukeskkonnas on välisruumi liikumisradadel iseseisva liikumise võimaldamiseks oluline järgmiste tunnuste arvestamine:

- Teedehituslikud parameetrid (pikkus, turvalised kalded, puhkekohad, istumisvõimalused, liikumiseks vaba laius ja kõrgus, möödumiskohad, pinnakate, astmed, üleminekud);
- Varustus (puhkepeatuste võimalused, sanitaarrajatised)¹

Oluline on teha kogu rada tervikuna kõigile kasutajatele arusaadavaks. Eri punktide juures tuleb teavitada kasutajat vaid selles punktis olulisest informatsioonist, sest liigne informatsioon on infomüra ning võib kasutajat eksitada. Oluliseks abiliseks on kombatav maastikumudel. (Lisa, joonis)

Lisaks funktsionaalsetele elementidele on oluline, et pargis leiduks ka teoseid, mis võimaldaks kasutada ka teisi aistinguid peale nägemise, näiteks huvitava faktuuriga, heli tekitavad ja miks mitte ka lõhnavad eksponaadid.

6.2.5 Värv ja väikevormid

Kunstipõhise analüüsi käigus leitud värvid, roostepruun ja tumesinine, on ära kasutatud väikevormide disainis. Hoonelt leitud sinise värvi võimendunud variant. Väikevormid on mõeldud suunama ja tagama turvalist teekonda ning kujunduselt mõeldud sulanduma ümbrusesse, jättes pargis eksponeeritud teostele võimaluse „särada“.

¹Eesti Arhitektide Liit, Eesti Disainikeskus, Eesti Kunstiakadeemia. „Kõiki kaasava elukeskkonna loomise ja kavandamise juhendmaterjali“

Jõujaama platsile on kavandatud kolm metallvõrgust moodustatud läbipaistvat pergolat, mis meenutavad seal varem seisnud kütusemahuteid ning endise silla kohale taas rajatud sild, mis võimaldab mugavat liikumist pargi eri osade vahel, on ühtaegu nii praktilise otstarbega kui mineviku meenutavad elemendid.

Sild: jõujaamast vastaskaldale tuha transportimiseks kasutatud sild on lammutatud. Oluline on taastada mugav ühendus jõe vastaskallaste vahel. Postindustriaalsesse keskkonda sobib industriaalajastu üks sümboleid – terrassild (Joonis 19).

Joonis 19. Sild ühendab pargi erinevaid osasid. Silla eeskuju Kubernerisild, Maryland.
Eksponaat: Philippa Lawrence värvitud puud. *Allikas:* Autori fotokollaaž, kolaaži alus: Capital Gazette

Pargimööbel arvestab universaalse disaini põhimõtteid, kasutada võiks näiteks Extery erinevate sarjade tooteid (Joonis 20)

6.2.6 Taimed

Kunstipark asub alal, kus kasvab lopsakas taimestik, siis uushaljastust projekteerisin vaid jõujaama ümbrusesse. Valitud on kodumaised ja vastupidavad taimeliigid, mis sarnastes tingimustes suurepäraselt hakkama saavad. Tegemist on dekoratiivsete ja pigem umbrohuks või “prügitaimedeks” peetavate liikidega, mis õige kasutuse korral võivad suurepäraselt täita dekoratiivset ülesannet (Joonis 14, 15) . Liikide valikul oli oluline ka kokku sobivus valitud

värviteemaga: tumesinine ja roostepruun. Puittaimedest valisin liigid mis sobivad täiendame olemasolevat puistut. (Lisa 8)

Valitud püsikud:

Harilik ussikeel, *Echium vulgare*

Hobuoblikas, *Rumex confertus*

Villtakjas, *Arctium tomentosum*

Suur takjas, *Arctium lappa*

Valitud puittaimed:

Hõbehaab, *Populus alba*

Berliini pappel, *Populus x berolinensis*

Punane leeder, *Sambucus racemosa*

6.2.7 Teed, plastid

Olemasolev sillutis on püütud võimalikult suures ulatuses ära kasutada. Aegade jooksul on jõujaam ümbrusesse rajatud asfaltbetoonist ja betoonist teid ja platse, neid on tervikusk sidumas tänapäevane graafilisest betoonis sillutis (Joonis 14, 15).

Universaalse raja katend peab olema mugav ratastoolis jt abivahendeid kasutavale pargiküllastajale, raja laius peab arvestama erivajadustega ning tee on kogu ulatuses tehtud loetavaks ja arusaadavaks ka vaegnägijatele (Joonis 16).

Poeetiline rada: katend puudub, eesmärk veidi ebamugav ja väljakutset pakkuv rada. Osa sellest huvilistele porirada (Joonis 17, 18)

6.2.8 Valgustus

Mastvalgustid on mõeldud parkimislade juurde ja kaasavat rada ja jõujaama platsi valgustama. Kuna pargis eksponeeritakse erinevaid kunstiteosed, on oluline nende eksponeerimine ka pimedal ajal, lahendatakse kohtvalgustusena sõltuvalt teosest ja asukohast. Valgustid on mõeldud ka silla konstruktsiooni illumineerima. Disain soovitatavalt elektriteemaline.

Joonis 20. Extery pargipingid Jõujaamaplatsil. *Allikas:* Autori fotokollaaž

KOKKUVÕTE

Magistritöö on koostatud kujutava kunsti ja maastikuarhitektuuri seoste uurimiseks Püssi kunstipargi näitel. Töö oluliseks lähtekohaks oli soov kasutada kunstipõhist uurimismeetodit paralleelselt klassikaliste analüüsi meetoditega. Sellest lähtuvalt valisin ka projekteeritava ala funktsiooni – vabaõhu kunstipark. Kujutava kunsti kaasamine nii maastiku kujundamisse kui projekteerimisprotsessi oli põnev ja loominguliselt arendav kogemus. Kogu tööprotsessi jäävad kajastama erinevates tehnikates teostatud joonistused ja visandid.

Projektala, Püssi jõujaama ja tuhamäe ümbrus, on atraktiivne ja maastikuarhitektile oma reljeefsusega unikaalseid võimalusi pakkuv. Lahenduses ongi olulisel kohal võimaldada võimalikult laiale kasutajaskonnale Püssi tuhamäe unikaalset keskkonda, nähes ette läbi projektala kulgevat universaalse disaini põhimõtteid järgivad liikumisteed. Samuti on huvitavat maastikku ära kasutades loodud poeetiline rada, mis erinevate takistuste ja ootamatustega annavad jalutajale võimaluse luua konkreetse kohaga seotud mälestusi ja elamusi. Püssi tehnogeenne maastik on suurepärase taust kunstile, mis olekski võtmeelement linna taaselustamiseks.

Lahenduse väljatöötamisel pidasin silmas ka ala ajalugu ja loodusväärtusi: Püssi jõujaama hoones eksponeeritakse ilmastikutundlikku kunsti, maaliline Purtse jõgi ja Püssi paisjärv on korrastatud ujumiseks, vapralt tuha peal kasvama hakanud noor mets ning rongiaknast vilksamisi nähtav aas on muudetud kunsti eksponeerivateks (väli)galeriideks. Kõik eriilmelised alad ja hooned on leidnud kasutuse. Mõlemal pool jõge asuv park on taas ühendatud sillaga.

Kui tuhamäe ümbruses on ära kasutatud olemasolevat haljastust, maastikusse on sekkunud vaid vaatekoridoride loomisega, siis jõujaama ümbrusesse pakub töö välja ka uushaljastuse. Kasutatud vastupidavaid kodumaiseid liike, mille värvilahendus on kooskõlas kunstipõhise uurimise käigus leitud värvidega: roostepruun ja sinine.

Väikevormide valikul ja kujunduses on arvestatud kahe peamise printsiibiga: universaalne disain ja viirastus. Viirastuse teema tõi projektalale kolm kütusemahutit jõujaama lähedal. Lahenduses ilmestavad läbipaistvad, metallvõrgust viirastusemahutid jõujaamaplatsi.

SUMMARY

Over the course of history art has had an important role as a visual mediator of different ideas, ideologies and aesthetic aspirations. Art works as a translator and an adhesive in many different disciplines, even in landscape architecture. This thesis will give a brief overview of the relationships between visual arts and landscape and looks at the possibilities of exhibiting art under the conditions of an open-air museum, placed in both naturally and human designed landscape.

For my Master's thesis I chose the mono-functional Püssi industrial town in Ida-Viru County in Northeast-Estonia and the area around the former power plant and ash hill that is situated there. In recent years Püssi has undergone a serious decline. One of the important goals of the thesis is to find a possible solution for stopping the decline of Püssi, bringing a new function to the city, which is unique not only in Ida-Viru, but also in Estonia – an open-air art museum. The idea of the art park is combined with the general plan of the city with the defined function of a recreation area.

When different works of art can be used as landscape animators, the methodologies of fine art have this place in the different stages of design. In the Püssi project I used art-based research in parallel with the classical research method of which I will give a summary of the methodology. The illustrations supporting the thesis are what have been completed in the course of the author's work and exploring the theory.

The project area in the city of Püssi is attractive and offers unique opportunities for landscape architect with it relief. The solution is to provide the widest possible range of users with the unique environment of Püssi's ash hill, providing walking paths that follow universal design principles through the project area. Also a „Poetic path“ is created with the use of interesting landscapes, which with various obstacles and unexpected effects give the walker the opportunity to create memories and experiences related to a particular place.

If Püssi's technogenic landscape is a great background for outdoor art, then Püssi's power plant building exhibits weather-sensitive art. Picturesque Purtse River and Püssi Lake are tidied up for swimming. All the different zones and buildings the area have found a function and a use. Both sides of the river are again connected by the bridge.

KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU

Artel, R. Keskkonnakunsti keskus kiviga visata. Loodusesõber 3/2004. [WWW]
http://vana.loodusajakiri.ee/loodus/artikkel516_512.html

Barton D.E The History of Sculpture from The New Book of Knowledge,
<http://www.scholastic.com/browse/article.jsp?id=3753866>

Botero. A. (2015). Expanding Design Space(s). Aalto University, 199 lk.

Butler-Kisber, L. (2007). Collage as analysis and representation in qualitative inquiry. In J. G. Knowles, A. L. Cole, L. Neilsen, & T. Luciani (Eds.), The art of visual inquiry (pp. 265-280). Halifax, Canada: Backalong.

Butler-Kisber, L. (2008). Handbook of Arts-Based Research

Butler-Kisber; Poldma. (2010) The Power of Visual Approaches in Qualitative Inquiry: The Use of Collage Making and Concept Mapping in Experiential Research.
[WWW] <http://jrp.icaap.org/index.php/jrp/article/view/197/196>

Casey, E. S. (1997). The Fate of Place: A Philosophical History University of California Press, Berkeley, California

Creative communities and arts-based placemaking. - Project for Public Spaces (PPS). [WWW]
<http://www.pps.org/article/creative-communities-and-arts-based-placemaking> (17.04.2019)

Creswell, J. (2003). Research design: Qualitative, quantitative and mixed method approaches. Thousand Oaks, CA: Sage.

Davis, D. (2008). Collage inquiry: Creative and particular applications. Learning Landscapes, Handbook of the Arts in Qualitative Research. Perspectives, Methodologies, Examples, and Issues. tundub hea

Gaimster, J. (2011) Visual Research Methods in Fashion. [WWW]
<https://books.google.ee/books?id=7FU6CQAAQBAJ&pg=PA180&lpg=PA180&dq=watercolour+as+research+method&source=bl&ots=D9qVZrrAin&sig=ACfU3U1LuB4YLzMYFMBIq2RkJFyPP6JYOg&hl=et&sa=X&ved=2ahUKEwiV9rPg3OjgAhWqxaYKHZvqCy8Q6AEwChOECAEQAAQ#v=onepage&q=watercolour%20as%20research%20method&f=false>

Gerstenblatt, P. PhD. Collage Portraits as a Method of Analysis in Qualitative Research,
[WWW] <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/160940691301200114>

Gros, F. (2016). Köndimise filosoofia. Tallinna Ülikooli Kirjastus, 232 lk.

Hein, K. (1991). *Viiskümmend aastat Eesti energiasüsteemi.* ??? lk
Tallinn, Valgus 1991, lk 124

IFLA/UNESCO maastikuarhitektuuri hariduse harta, 2012

Püssi jõujaama laiendus ja Ellamaa jõujaama ülesehitustööde ehitustehniliste projekteerimistööde nimekiri 1942.a. ERA.R-132.1.177. Rahvusarhiiv

Püssi linna arengukava aastateks 2003-2018

Püssi linna üldplaneering. [WWW]

<https://www.lyganuse.ee/documents/18275800/0/P%C3%BCssi+%C3%BCldplaneeringu+seletuski+ri.pdf/edf9594b-47dd-433f-9b9b-f71442688db8>

Püssi linna arengukava aastateks 2003-2018.

Ram, E. (09.02. 2015) Will the UK's gas holders be missed? BBC News.

Romanovitš, G. (11.11.2018). Tuhamäest võib saada põlluväetis. –Põhjarannik [WWW]
<https://maaelu.postimees.ee/6448848/tuhamaest-voib-saada-polluvaetis>

Treier, H. (2010). Kunsti(ajaloo) makrotasand. Kunst kui „tõlk” ja „sotsiaalne liim”
[http://vana.oppekava.ee/index.php/Kunsti\(ajaloo\)_makrotasand._](http://vana.oppekava.ee/index.php/Kunsti(ajaloo)_makrotasand._) [WWW]
Kunst_kui_%E2%80%9Et%C3%B5lk%E2%80%9D_ja_%E2%80%9Esotsiaalne_liim%E2%80%9D

van der Vaart, van Hoven, P.P. Huigen. Creative and Arts-Based Research Methods in Academic Research. Lessons from a Participatory Research Project in the Netherlands.

Valk, K. (2006). "Arhitektuurielu Saksa okupatsiooni aegses Eestis aastatel 1941–1944" Eesti Arhitektuurimuuseumi teine aastaraamat. Tallinn. Lk 112

Varto, J. (2018). Artistic research: What is it? Who does it? Why? [WWW]
<https://shop.aalto.fi/p/848-artistic-research/>

Vaughan, K. (2005) Pieced together: Collage as an artist's method for interdisciplinary research. [WWW] <file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/4452-Article%20Text-10296-1-1020081130.pdf>
Combined Visions Foster 'Wounded Warrior' Recreation Access Pathway at June Lake
By James "J" Mills Published on September 1, 2017 [WWW]
<https://www.marinadockage.com/combined-visions-foster-wounded-warrior-recreation-access-pathway-at-june-lake/>

Viilup, K., Lõvi, S. Raoul Kurvitz projektist "Tsoon": tahame kujundada post-industriaalse teemapargi. ERR 26.09.2017. [WWW] <https://kultuur.err.ee/632604/raoul-kurvitz-projektist-tsoon-tahame-kujundada-post-industriaalse-teemapargi>

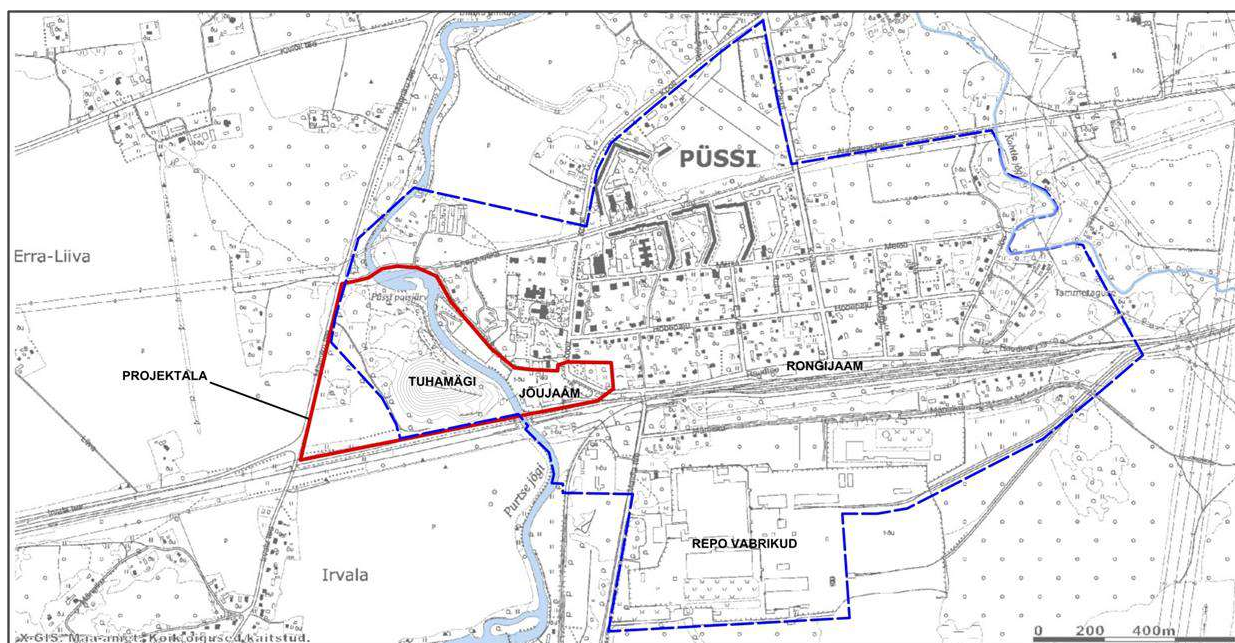
Virumaa Elektri A/S Virumaal, Püssi jaama juures jõujaam. ERA.969.4.771. Rahvusarhiiv

LISAD

Lisa 1. Projektala asukoht

Joonis 1. Püsi linn Eesti põhikaardil. Allikas: skeemi alus Eesti põhikaart, Maameti kaardiserver 22.03.2019 Maaameti kaardiserver. 22.03.2019

Joonis 2. Projektala. Allikas: Autori skeem, skeemi alus Eesti mustvalge põhikaart, Maameti kaardiserver 22.03.2019

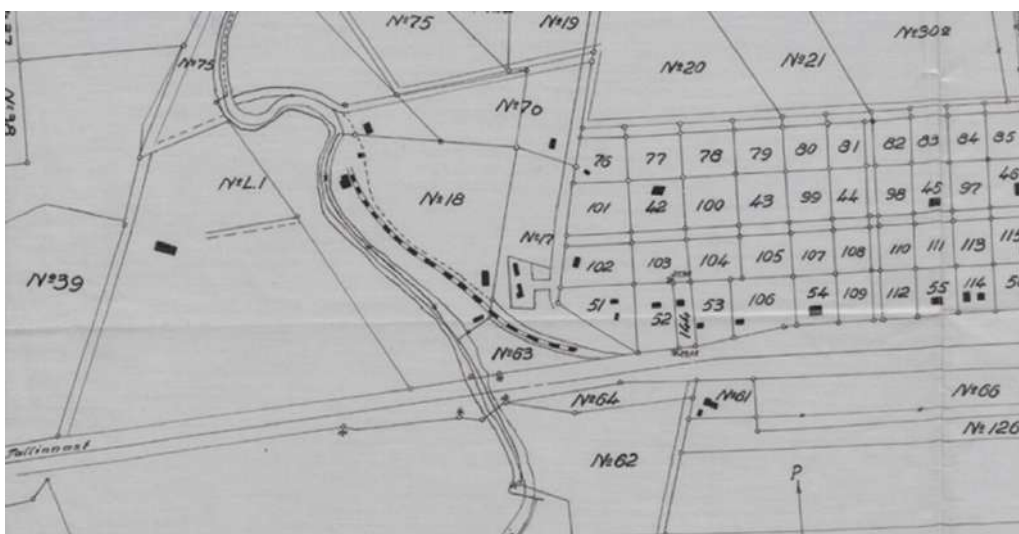
Lisa 2. Ajaloolised kaardid.

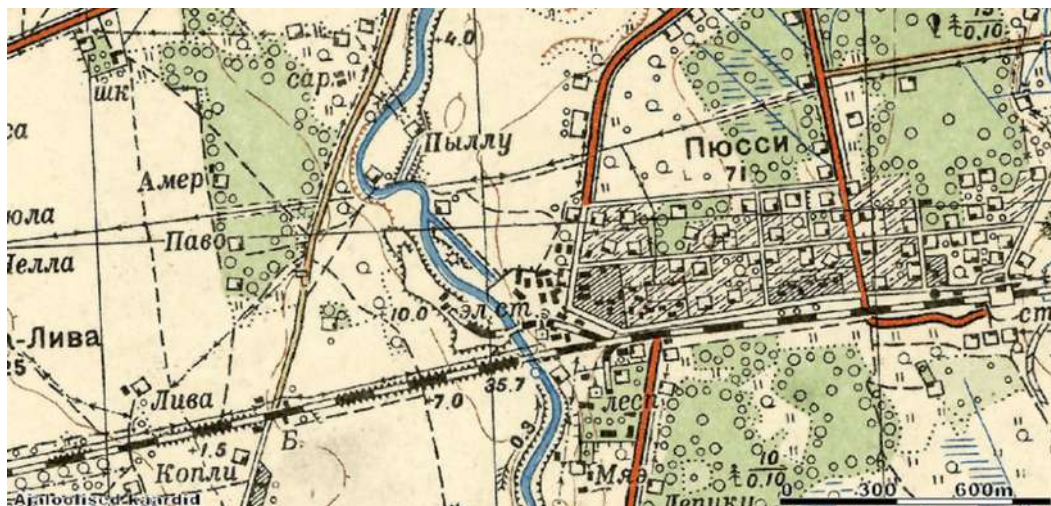
Joonis 1. Väljavõte Vene üheverstast kaardist 1895-1917: Püssi. Allikas: Maaameti kaardireserver 22.03.2019

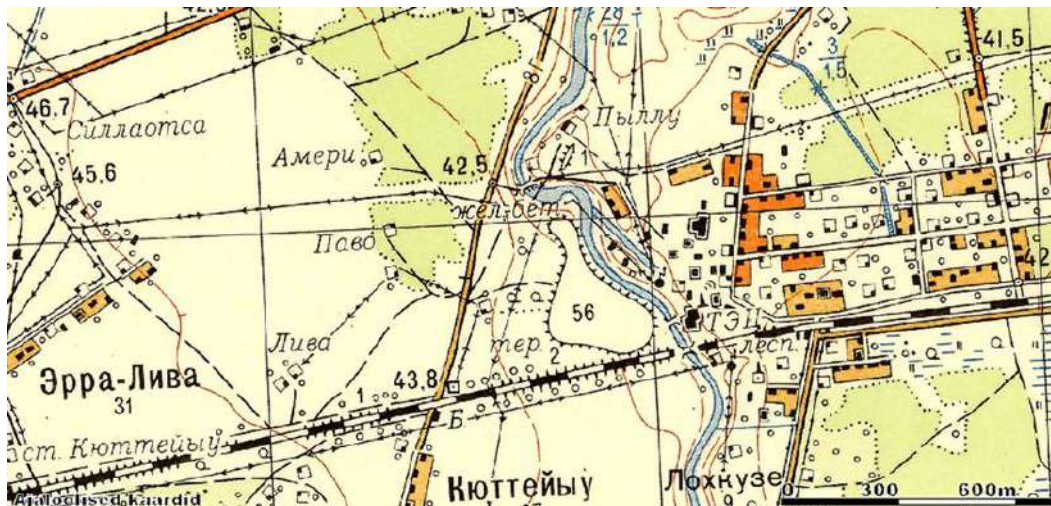
Joonis 2. Eesti topograafiline kaart 1:25000, IV-40, Püssi, Virumaa, 1930. Allikas: <http://www.ra.ee/kaardid/> 22.03.2019

Joonis 3. Püssi jaama ümbruse skeem. 1930. Allikas: <http://www.ra.ee/kaardid> 22.03.2019

Joonis 4. Püssi NL 1948. a topograafilisel kaardil. Allikas: Maaameti kaardiserver. 22.03.2019

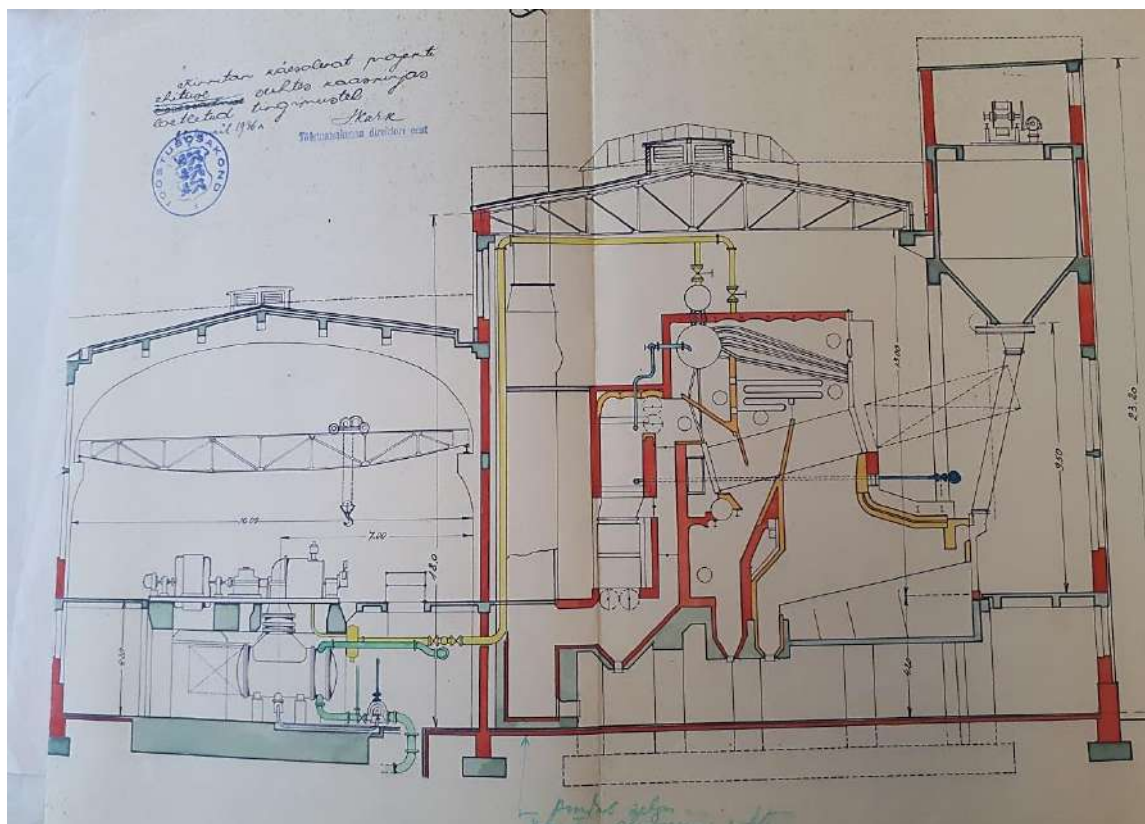

Joonis 5. Püssi NL 1961. a. topograafilisel kaardil Allikas: Maaameti kaardiserver. 22.03.2019

Lisa 3. Püssi jõujaama joonised

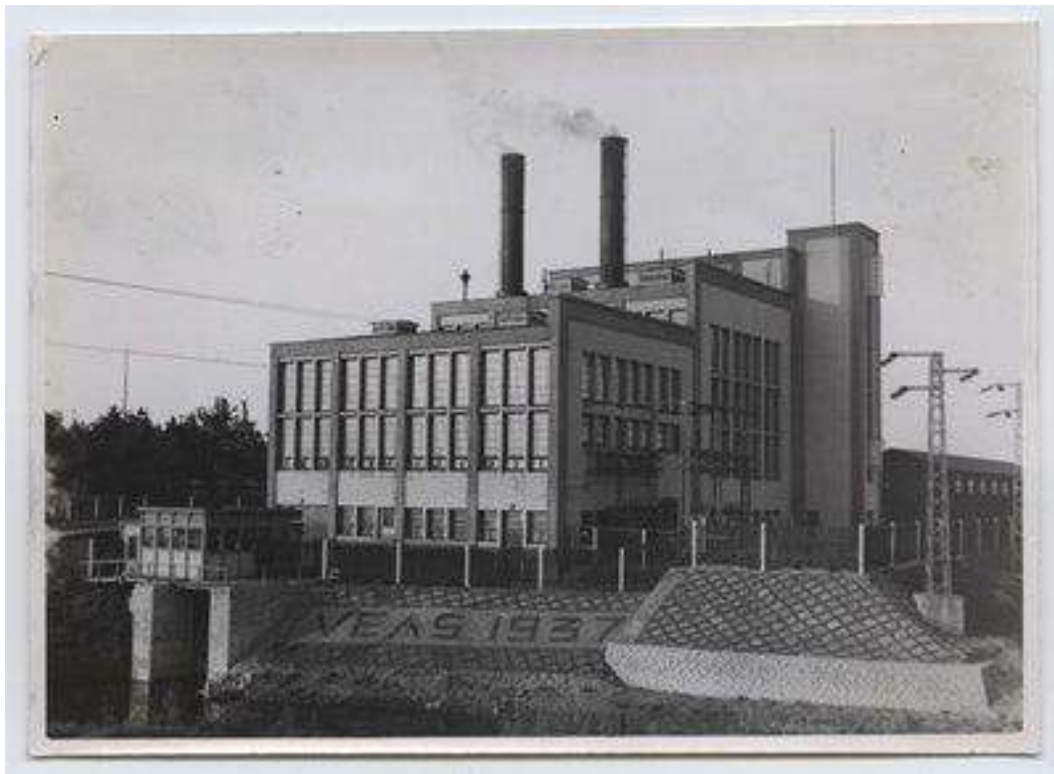

Joonis 1. Eesti elektrifitseerimise kava, Püssi olulisel kohal. Allikas: ERA.T-6.1.182 Rahvusarhiiv

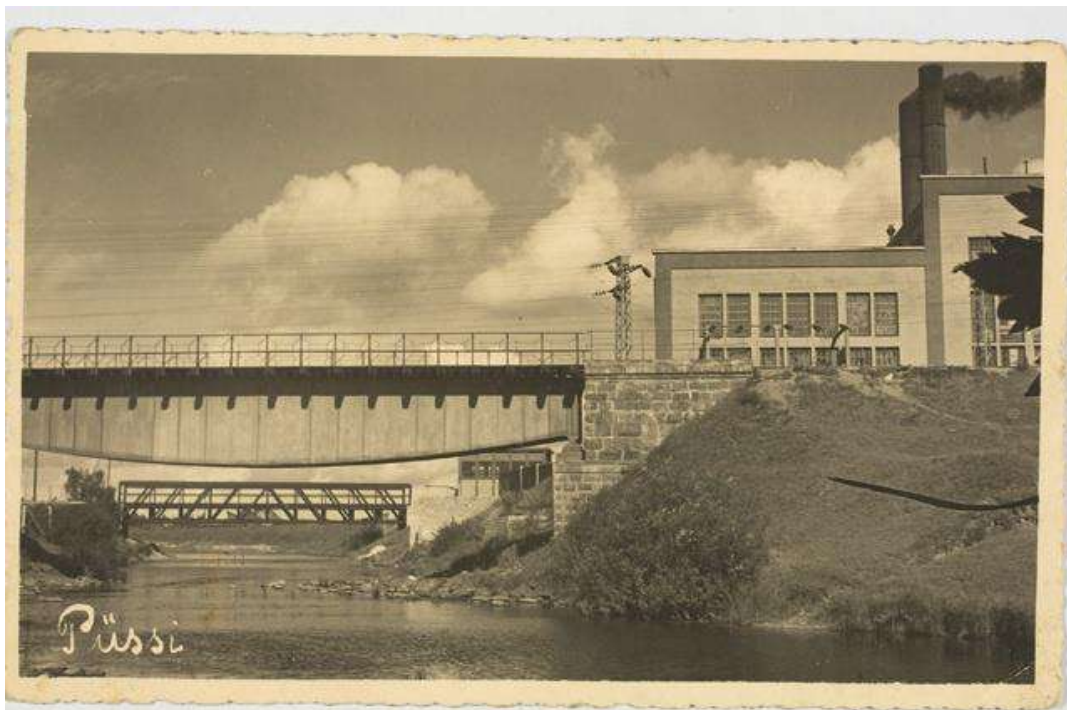

Joonis 2. Väljavõte Püssi jõujaama projektist, jaama põiklõige. Allikas: ERA.969.4.771 Rahvusarhiiv

Lisa 4. Ajaloolised fotod

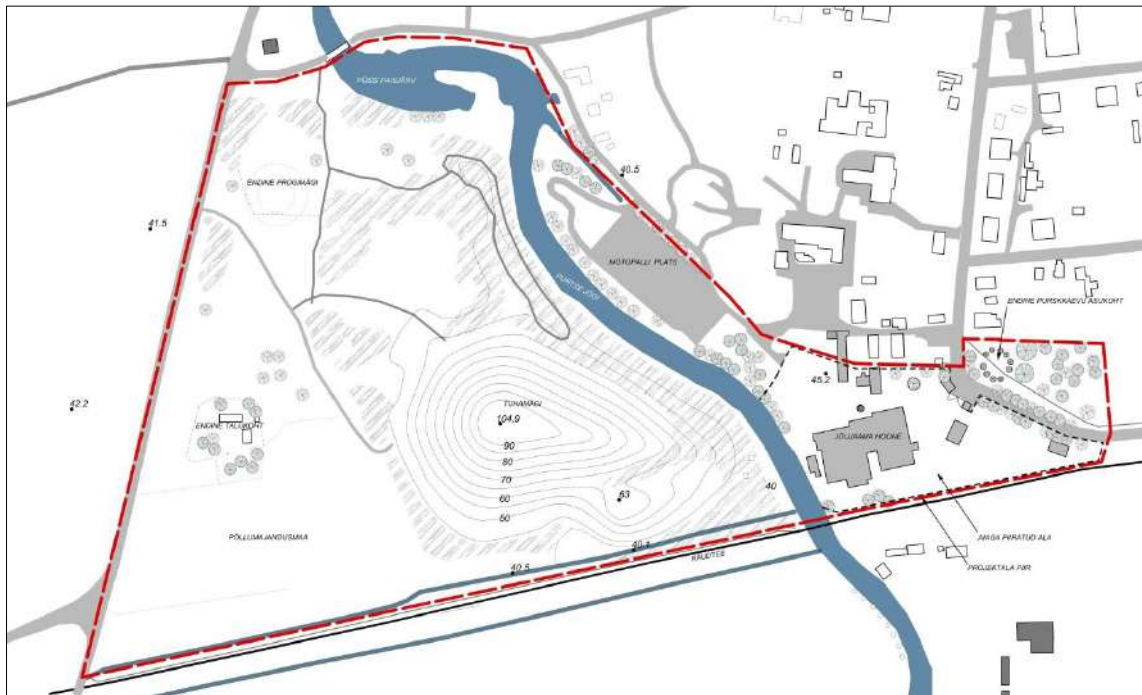

Joonis 1. Püssi elektrijaam 1930-ndad. *Allikas:* Tallinna Linnamuuseum (TLM F 10244:8)

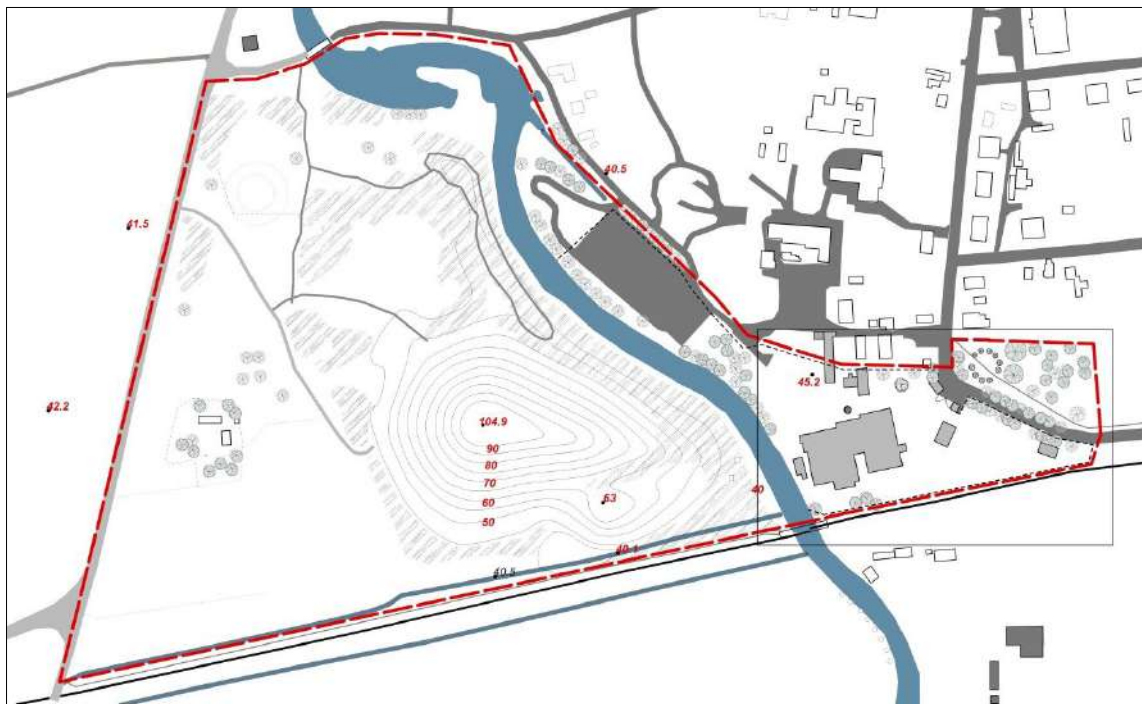

Joonis 2. Püssi raudteesild, taamal sild tuhamäele. *Allikas:* Eesti Rahva Muuseum (ERM Fk 2909:1461)

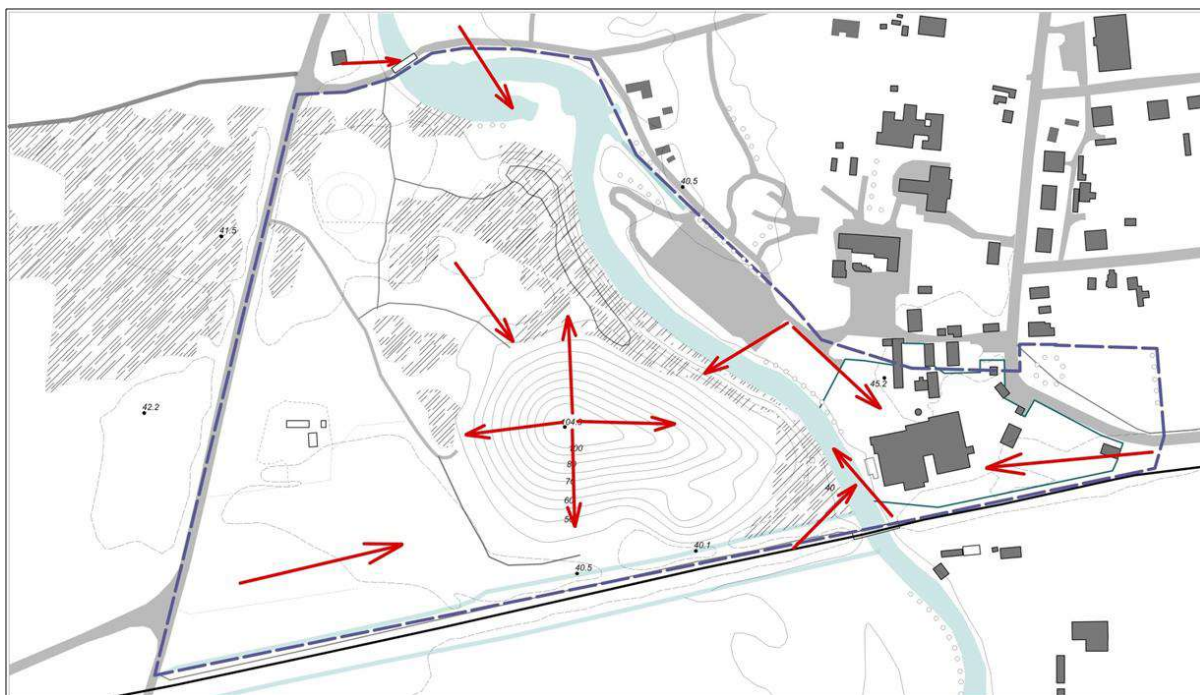
Lisa 5. Analüüsi joonised

Joonis 1. Projektala olemasolev olukord. Allikas: autori skeem, skeemi alus Eesti põhikaart

Joonis 2. Projektala reljeef. Allikas: autori skeem, skeemi alus Eesti põhikaart

Joonis 4. Erineva iseloomuga tsoonid ja võimalik kasutus lähtuvalt looduslikest ja kujunenud ruumilistest tingimustest. *Allikas:* Autori skeem, keemi alus Maa-ameti ortofoto.

Lisa 6. Fotod välitöödelt

Joonis 1. Jõujaama hoone

Joonis 2. „Väikevormid“

Joonis 3. Vaade tuhamäele loodest

Märkus: autori fotod, 12.03.2019

Lisa 7. Fotod Püssist

Joonis 1. Püssi linn, esiplaanil jõujaama hoone. *Allikas: Eesti Entsüklopeedia*

Joonis 2. Purskaevu haljak, purskkaevu kohale on paigutatud mälestuskivi Püssi jõujaamale
Allikas: Lüganuse vald

Joonis 3. Püssi tuhamägi. *Allikas:* Põhjarannik

Lisa 8. Valitud taimmaterjal

Joonis 1. Ussikeel, *Allikas*: mesindus.ee

Joonis 2. Takjas, *Allikas*: mesindus.ee

Joonis 3, 4. Hobuoblikas, *Allikad*: dbiodbs.units.it; taskutark.ee

Joonis 5. Harilik haab.
Allikas: Juhani Puukool

Joonis 6. Berliini pappel
Allikas: Bio.edu.ee

Lisa 9. Universaalse disaini elemente

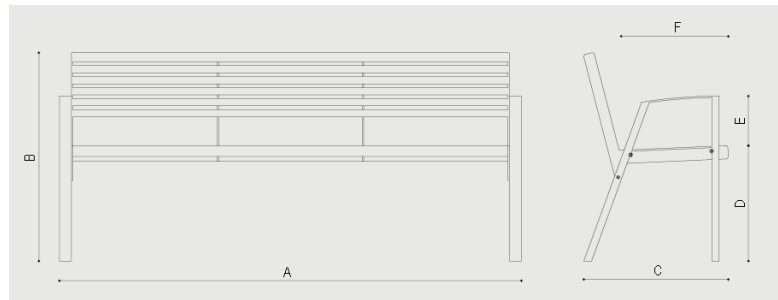

Joonis 1. Vajadusel saab universaalset rada pikendada või täiendada ajutiste lahendustega.
Allikas: <https://www.marinadockage.com>

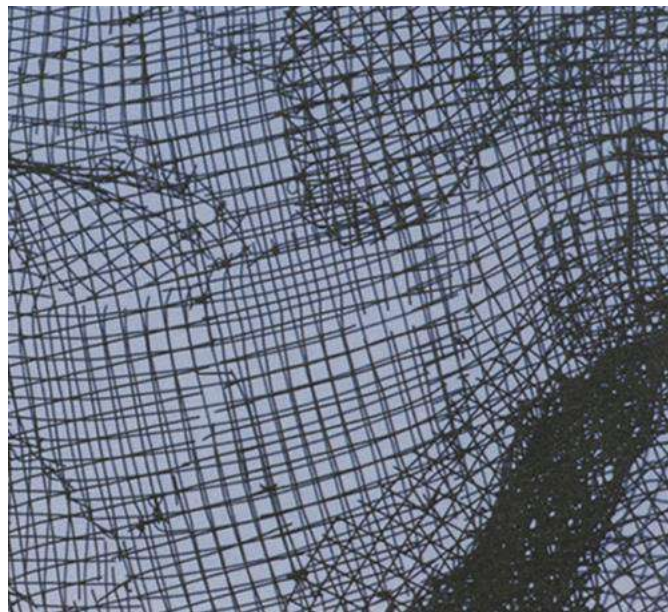
Joonis 2. Kombatav maastikumudel Sloveenia, Bled. Foto: Levald, 2008

Lisa 10. Väikevormid

Toode	Tootekood	A	B	C	D	E	F
Klaar Steel pink	KLS190	1900	860	600	475	205	480
Klaar Steel tool	KLS60	600	860	600	475	205	480

Joonis 1, 2. Viirastuskonstruktsioonidega sobivad pargipingid: Extery Klaas Steel sarja pingid

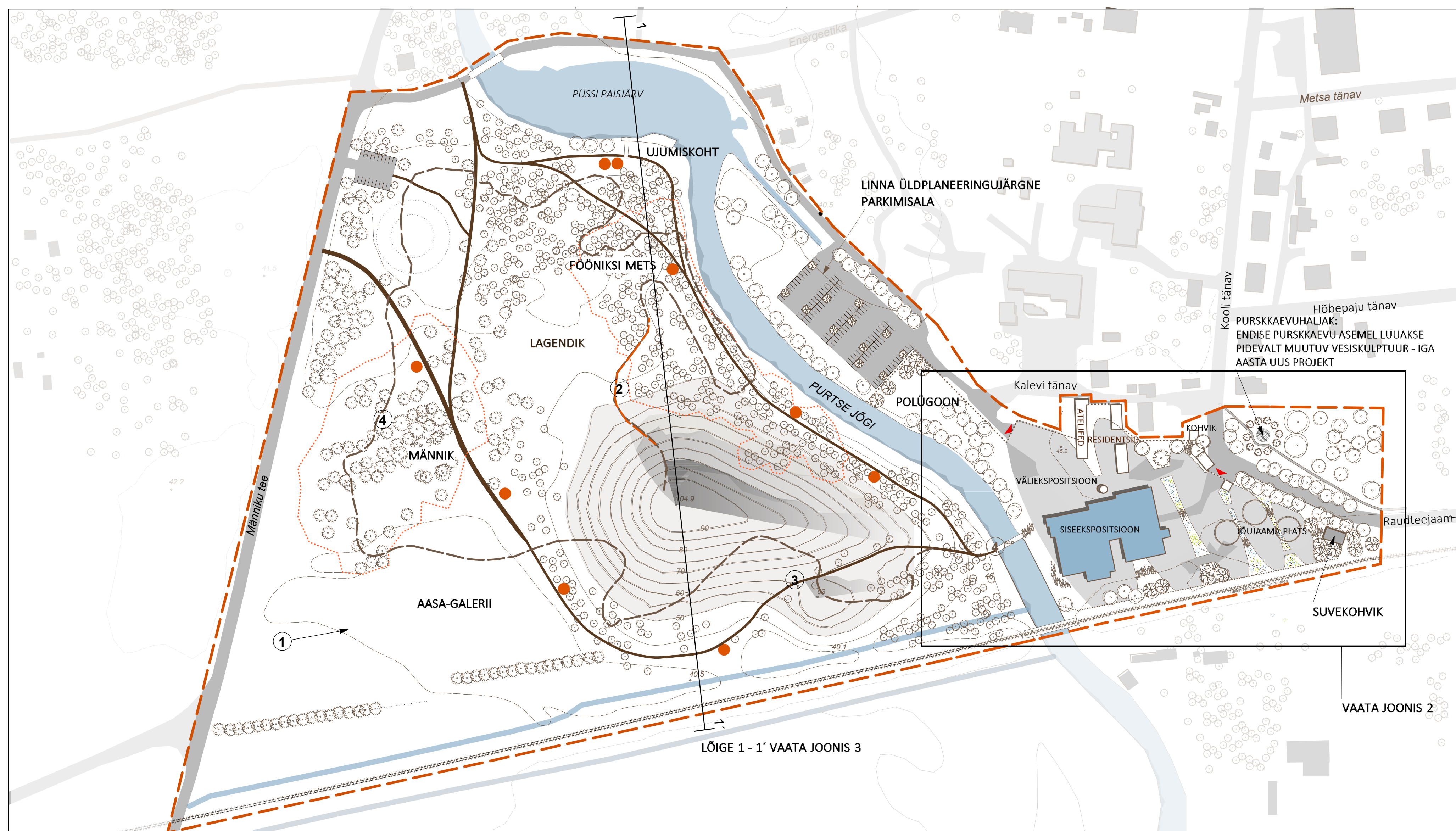
Joonis 2. Edoardo Tresoldi kasutab viirastuselementide loomisel traatvõrku, sarnaselt on lahendatud viirastusmahutid.

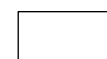
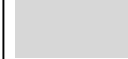
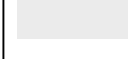
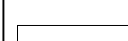
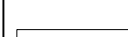
GRAAFILINE OSA

Joonis 1. Asendiplaan M 1:2000

Joonis 2. Jõujaama plats M 1:500

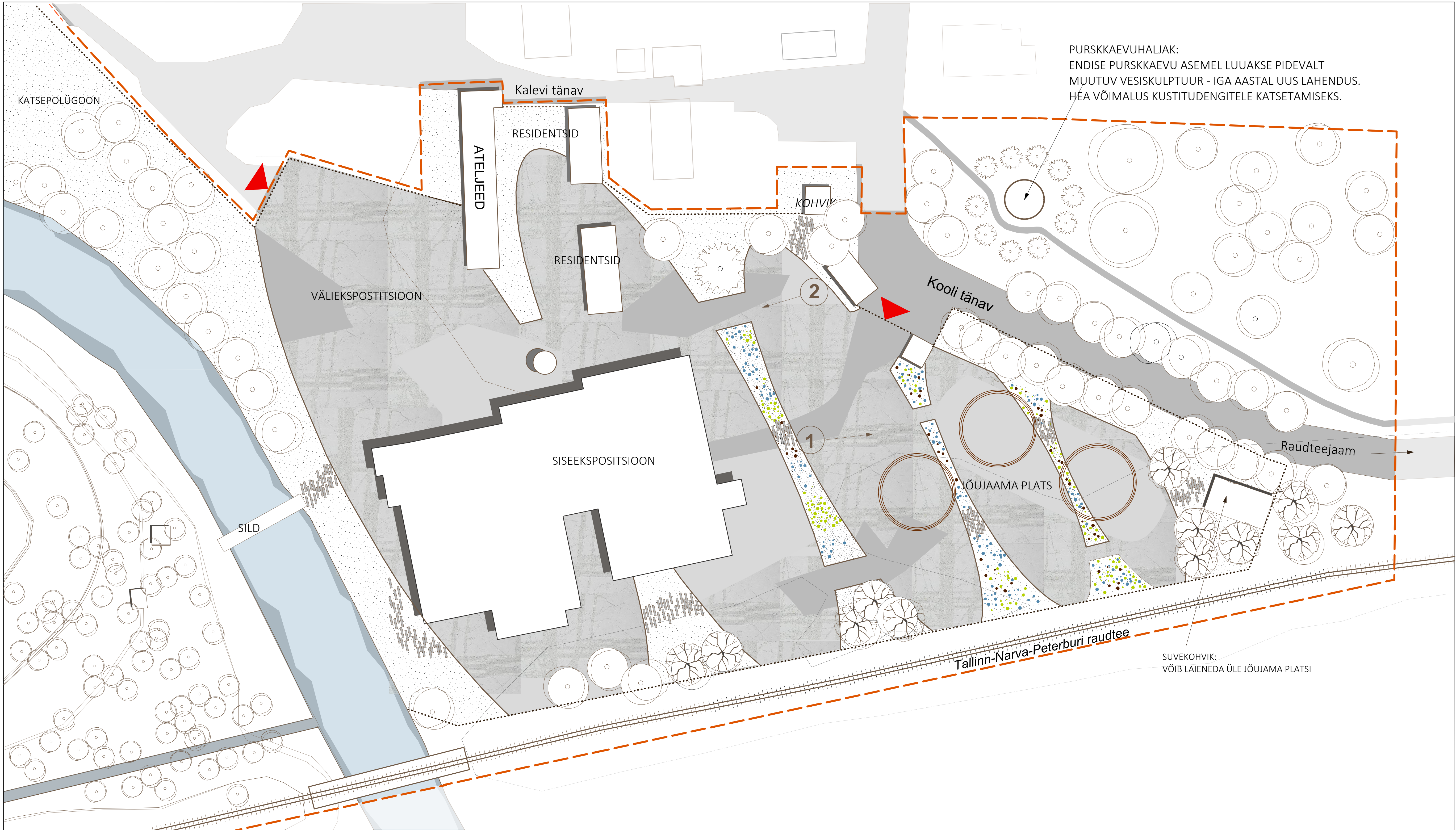
Joonis 3. Lõige 1-1' M 1:1000

TINGMÄRGID			
	PROJEKTALA PIIR		PINGIGA PUHKEKOHT
	RAUDTEE		MURU/NIIT
	OL OL SFALTBETOOKKATE		OL OL LEHTPUU
	OL OL BETOOKKATE		OL OL OKASPUU
	GRAAFILINE BETOON		PROJ LEHTPUU
	UNIVERSAALSE DISAINI PÕHIMÕTTEID JÄRGIV RADA		PÜSILILLEPEENAR
	KEERULINE / MÕTISKLISTE / POEETILINE RADA		VIIRASTUSPERGOLA
	VÕRKKAED		VIHMA- JA PORIRADA
	ALATSOONI PIIR		

Märkus: alusplaanim on kasutatud Mata-ametli Eesti põhiakarti			
	TALLINNA TEHNIAÜLIKOOL		Magistritöö
			Joonis 1
	Koostaja: M. Suurmets Juhendaja: K. Paulus		Asendiplaan M 1:2000
Maastikuarhitektuur		Püssi kunstipark	

1 VAADE VIIRASTUSMAHUTILE. PLATSIL ASUNUD KÜTUSEMAHUTITELT SAADUD INSPIRATSIOON. METALLVÕRGUST LÄBIPAISTVAD VORMID TOIMIVAD DEKORATIIVLELEMENDINA, VAJADUSEL MARKEERIVAD SUVEKOHVIKU ASUKOHTA JA PAKUVAD PÄIKESEVARJU

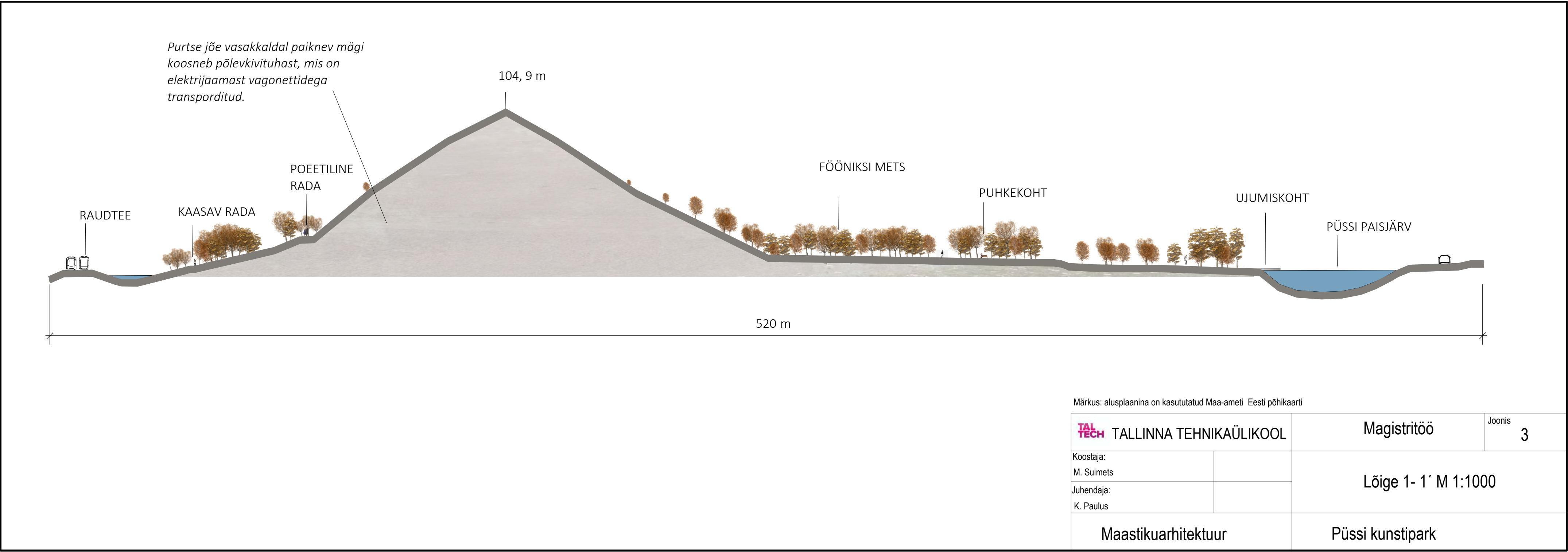
2 SILLUTISENA ON VÕIMALIKULT PALJU ÄRA KASUTATUD OLEMASOLEVAID KÕVAKATTED, MIS ÜHTSEKS TERVIKUKS LIIDETUD UUE KATENDIGA - GRAAFILISE BETOONIGA. TAIMMATERJALIKS VASTUPIDAVAD JA LIHTSAD, SAMAS DEKORATIIVSED KODUMAISED TAIMED: USSIKEEL, HOBÜHOBLIKAS, VALGE RISTIK, TAKJAS

TINGMÄRGID

- PROJEKTALA PIIR
- RAUDTEE
- OL OL ASFALTBETOONKATE
- OL OL BETOONKATE
- GRAAFILINE BETOON
- ASTEPLAADID
- VÕRKKAED
- MURU / NIIT
- LOODUSLIKUD DEKORATIIVTAIMED
- OL OL LEHTPUU
- OL OL OKASPUU
- PROJ LEHTPUU
- VIIRASTUSMAHUTI

Märkus: alusplaanina on kasutatatud Maa-ameti Eesti põhikaarti

TALTECH TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL	Magistritöö	Joonis	2
Koostaja: M. Suimets		Jõujaama plats M 1:500	
Juhendajad: K. Paulus			
Maastikuarhitektuur	Püssi kunstipark		

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.

Lõputöö alusel ei ole varem kutse- või teaduskraadi või inseneridiplomit taotletud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

“24” mai 2019

Autor: Maire Suimets

/ allkiri /

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele

“24” mai 2019

Juhendaja: Karin Paulus

/ allkiri /

Kaitsmisele lubatud

“.....”201... .

Kaitsmiskomisjoni esimees

/ nimi ja allkiri /